

FYR Fellesfag, yrkesretting og relevans

TREFFSIKKER UNDERVISNING

Skriving i norskfaget på yrkesfaglige programområder

INNHold

INNLEDNING: Skrivning i FYR	side 4
MÅL 1: Innhold, form og formål	side 5
MÅL 2: Eksempeltekster fra elevenes programfag	side 13
MÅL 3: Ulike skrivesituasjoner	side 20
MÅL 4: Estetiske uttrykksformer	side 23
MÅL 5: Revidere tekster	side 29
MÅL 6: Argumentasjon	side 34
MÅL 7: Kreative tekster	side 41
MÅL 8: Digitale kilder og opphavsrett	side 45
DEL 9: Eksamen i norsk skriftlig	side 46

Treffsikker undervisning
Norsk på yrkesfaglige programområder
Ingrid Metliaas

© 2014

 Skrivesenteret
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

www.skrivesenteret.no

ISBN 978-82-93194-08-8 (trykt)
ISBN 978-82-93194-09-5 (pdf)

Første opplag 2014: 2 000 eks.

Layout: Klipp og lim AS
Papir: 130g/200g Multiart Silk
Trykk: Skipnes Kommunikasjon AS, Trondheim

**RESSURSER
PÅ NETT**

FORORD

Dette ressursheftet er et samarbeidsprosjekt. Oppgaver og eksempeltekster er laget i samarbeid mellom FYR-kordinatorene i norsk og nasjonal koordinator for faget. Åse Lill Hestvik Larsen har vært en vesentlig bidragsyter, med gode idéer, tekstskrivning og utforming.

WWW

Hele heftet og tilleggsmateriell fins på skrivesenteret.no/ressurser/treffer-sikker-undervisning/

Heftet fins også i en digital versjon på skrivesenteret.no. Her er det i tillegg eksempeltekster som vi ikke fikk plass til i papirutgaven, og hele teksten til to noveller som heftet har utdrag fra. Annonsene som er brukt som utgangspunkt for skriveoppgavene ligger også på nettet. Alt kan skrives ut og brukes i undervisninga.

Nettressursen vil bli utvidet med flere eksempeltekster. Send oss gjerne gode eksempler på elevsvar til de forskjellige oppgavene!

Heftet er mangfoldig og variert, men det er ikke en fullstendig læringsressurs for norskfaget på Vg1 og Vg2 yrkesfag. Eksemplene skal gi idéer og inspirasjon til lærere og fagseksjoner som vil utvikle egne undervisningsopplegg og oppgaver i tråd med læreplanen.

God undervisning handler om profesjonalitet, og om kjærlighet og musikalitet. I dette heftet spør vi hele tida «Hva skal egentlig elevene lære?». Når vi blir enige om det, må læreren lytte til sin egen elevgruppe og snakke med dem for å finne og tilpasse relevante og motiverende undervisningsopplegg og oppgaver. - Lytte. Snakke. Leve seg inn i. Forstå.

Slik ble også dette heftet til. I et samarbeid mellom erfarne lærere fra hele landet. Vi håper det bringer med seg både kunnskap og glede!

Trondheim, 25. februar 2014

Ingrid Metliaas
Nasjonal FYR-koordinator for norskfaget

SKRIVING I FYR

INNLEDNING

Dette ressursheftet gir eksempler på hvordan norskundervisninga på yrkesfag kan gjøres treffsikker. Treffsikker undervisning er forankret i kompetansemålene i faget og de grunnleggende ferdighetene.

«Hva skal egentlig elevene lære?» er alltid det første spørsmålet. Når vi er enige om det, fins det flere veier til målet. Treffsikker undervisning betyr også motivasjon, mening og mestring. FYR: yrkesretting og relevans, handler om å bruke metoder og innfallsvinkler som motiverer elevene, som føles meningsfulle, og som fører til mestring.

Heftet erstatter ikke læreboka. Forhåpentligvis kan det være et velkomment supplement, spesielt for arbeidet med nye kompetansemål i den reviderte læreplanen. Kompetansemål som peker på nye måter å arbeide på, har fått mest plass.

UNDERVISNINGSSOPPLEGG OG KOMPETANSEMÅL

Organiseringa av heftet er styrt av læreplanen. Kompetansemålene i hovedområdet «Skriftlig kommunikasjon» er overskrifter på de enkelte kapitlene. Det er et naturlig valg, ettersom det først og fremst er oppgaver som skal ha en skriftlig form, vi har laget.

De andre hovedområdene kommer likevel naturlig inn. «Språk, litteratur og kultur» sier noe om innholdet i opplæringa, og hovedområdet «Muntlig kommunikasjon» gir mål for hvordan elever skal kunne kommunisere og presentere kunnskap. Oppgaveforslagene i heftet kan godt være utgangspunkt for muntlige presentasjoner.

Elevene på yrkesfag skal nå ha én karakter i norsk. Det betyr ikke at det er endringer i hva elevene skal lære, men det åpner for en mer helhetlig opplæring, der språkopplæringsperspektivet er i fokus. I tabellen på side fire er kompetansemålene i de tre hovedområdene i faget satt opp slik at det er lett å lese og kombinere målene på tvers av hovedområdene. Den profesjonelle læreren som vil gi elevene treffsikker undervisning, kan bruke tabellen til å sette linjer på kryss og tvers for

SKRIVING SOM GRUNNLEGGENDE FERDIGHET I NORSKFAGET

Å kunne skrive i norsk er å uttrykke seg i norskfaglige sjangere på en hensiktsmessig måte. Det vil si å kunne skrive teksttyper som er relevante for faget, og å kunne ta i bruk norskfaglige begreper. Å skrive i norskfaget er også en måte å utvikle og strukturere tanker på og en metode for å lære. Norskfaget har et særlig ansvar for å utvikle elevenes evne til å planlegge, utforme og bearbeide stadig mer komplekse tekster som er tilpasset formål og mottaker. Utviklingen av skriftlige ferdigheter i norskfaget forutsetter systematisk arbeid med formelle skriveferdigheter, tekstkunnskap og ulike skrivestrategier. Det innebærer å kunne uttrykke seg med stadig større språklig sikkerhet på både hovedmål og sidemål.

å sikre helhetlig undervisning. Når en arbeider med flere kompetansemål samtidig, ser en at læreplanen ikke er uoverkommelig.

VURDERING

Treffsikker undervisning hører sammen med treffsikker vurdering. «Hva skal elevene egentlig lære?» er det viktigste spørsmålet også i vurderinga. Med én karakter i faget, kan læreren bruke energi og tid på læringsfremmende undervisningsvurdering og mindre tid på å skaffe karaktergrunnlag i både skriftlig og muntlig. Selv om det ikke blir sagt så mye om vurdering i dette heftet, vil undervisningsoppleggene egne seg til å gi tilbakemelding på både skriftlige presentasjoner og muntlig presentasjon og kommunikasjon.

FORSLAG TIL EKSAMENSOPPGAVER

I siste del av heftet fins det forslag til eksamensoppgaver i skriftlig norsk, og det fins eksemplarsvar. Skriftlig eksamen i norsk på YF er lokalgitt og et ansvar for den enkelte skoleeier. Skoleeiere bør også sørge for at det fins eksempeloppgaver som kan brukes i opplæringa. Eksamen etter 10. trinn og etter Vg3 er sentralgitt. Der læreplanen for Vg2 YF gir grunnlag for det, er forslagene til eksamensoppgaver i dette heftet i tråd med de nyeste eksempeloppgavene for sentralgitt eksamen. De samme instruksjonsverbene er brukt i dette heftet som i eksamensoppgavene der det passer med kompetansemålene etter Vg2 YF.

«Eksamensoppgavene» kan selvsagt også brukes i opplæringa, og eksempelsvarene egner seg godt som modelltekster for elevenes egen skrivning.

«Skoleeiere bør sørge for at det fins eksempeloppgaver som kan brukes i opplæringa»

"...ULIKE SKRIVESITUASJONER I SKOLE, SAMFUNN OG ARBEIDSLIV"
"...SAMMENHENGEN MELLOM INNHOLD, FORM OG FORMÅL"
"...BRUKE DIGITALE VERKTØY I PRESENTASJONER"

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Skriftlig kommunikasjon

- 1 lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål
- 2 skrive tekster med tema og fagterminologi som er tilpasset eget utdanningsprogram etter mønster fra ulike eksempeltekster
- 3 tilpasse språk og uttrykksmåter til ulike skrivesituasjoner i skole, samfunn og arbeidsliv
- 4 bruke ulike estetiske uttrykksformer i sammensatte tekster
- 5 vurdere og revidere egne tekster ut fra faglige kriterier
- 6 gjøre rede for argumentasjon i andres tekster og skrive egne argumenterende tekster
- 7 skrive kreative tekster med bruk av ulike språklige virkemidler
- 8 innhente, vurdere og bruke fagstoff fra ulike digitale kilder i arbeidet med egne tekster, og følge regler for personvern og opphavsrett

Språk, litteratur, kultur

- beskrive grammatiske særtrekk i norsk og sammenligne med andre språk
- beskrive og vurdere hvordan språk og sjangere brukes av representanter for ulike yrkesgrupper og i ulike sosiale sammenhenger
- gi eksempler på flerspråklighet og drøfte fordeler og ulemper i flerspråklige samfunn
- drøfte kultur møter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et utvalg samtidstekster
- gjøre rede for et bredt register av språklige virkemidler og forklare hvilken funksjon de har
- tolke og vurdere sammenhengen mellom innhold, form og formål i sammensatte tekster

Muntlig kommunikasjon

- lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner
- bruke norskfaglige kunnskaper og begreper i samtaler om tekst og språk
- bruke fagkunnskap og fagterminologi fra eget utdanningsprogram i samtaler, diskusjoner og presentasjoner om skole, samfunn og arbeidsliv
- kombinere auditive, skriftlige og visuelle uttrykksformer og bruke ulike digitale verktøy i presentasjoner
- bruke kunnskap om retoriske appellformer i presentasjoner
- mestre ulike roller i samtaler, diskusjoner, dramatiseringer og presentasjoner

1 INNHOLD, FORM OG FORMÅL

KOMPETANSEMÅL:

Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Innhold, form og formål er utgangspunktet for elevenes refleksjon over samtidstekster. Denne refleksjonen skal de kunne uttrykke skriftlig, og de skal kunne samtale om tekstene.

Skjønnlitterære tekster er ofte lange for et totimersfag. En kan velge å nærlese og skrive om første del av en novelle og lese den i sin helhet etterpå.

Sakprosaetekster som egner seg til refleksjon over innhold, form og formål, fins overalt. Elevene må møte tekster som er gode eksempler for egen skriving, og de skal lære å se sammenhengen mellom formål, innhold og form i en tekst.

Sammensatte tekster er en selvsagt del av tekstutvalget. Disse er det også lett å finne utenfor læreboka.

«Bruke kunnskap om retoriske appellformer i presentasjoner» er et kompetansemål under hovedområdet Muntlig kommunikasjon. De retoriske appellformene er dessuten kjent for elevene fra 10. trinn. Det er naturlig at begrep fra retorikken også brukes i skriftlig presentasjoner.

Eksempelene kan brukes som de er, men målet er at de skal inspirere til å lage andre gode oppgaver for treffsikker undervisning.

Eksempel 1

Johan Harstad: ambulanse (utdrag)

(Fra «AMBULANSE noveller», Gyldendal 2002)

Jeg ligger på ryggen i ambulansen, fastspent med stropper til båren og vi kjører raskt gjennom byen, noen har lagt en oksygenmaske over munnen min, og han som sitter ved siden av meg i den gule og røde jakken, som hele tiden skifter mellom å se på meg og på instrumentene som piper her inne, spør om jeg hører ham, men uten å vente på svar, og han skrur på forskjellige brytere, fester ting på kroppen min, på brystet, roper inn til sjåføren kjør, kjør, roper han, vi kommer til å miste ham, og jeg skal til å si at jeg hører ham, men da har han vendt ansiktet bort og han holder på å ordne en sprøyte, tror jeg, og jeg blir liggende helt stille, jeg ser i taket, vi er på motorveien, og for hver gang vi passerer en gatelykt, skjærer en lyskjegle over taket og forsvinner ut til venstre, og han spør om jeg hører ham, kan du høre meg, han snakker så høyt, stemmen brister nesten, og jeg tenker, du burde være vant til dette, du må jo ha sett verre ting enn dette, og jeg holder meg fast til båren i svingene, men jeg kjenner ikke den venstre armen min, som om den er borte, og den høyre er svak, nesten kraftløs, og igjen spør han om jeg hører ham, ser på meg, rett på. Løfter øyelokkene mine og lyser pupillene mine små med lommelykten og jeg vil lukke øynene for lyset er så sterkt, men han holder dem opp og jeg ruller med øynene og han roper til han som er sjåfør, at han må kjøre fortere for jeg er i ferd med å dø, og jeg tenker at alt har gått så fort og så mister jeg fokus på alt og det forsvinner til sjåføren som vrir hodet rundt og ser på pasienten som ligger fastspent bak i bilen og jeg tenker at han kommer ikke til å klare seg, og jeg må kjøre fortere, må kjøre alt jeg kan, og jeg har satt blålysene på og bak i bilen fortsetter han som jeg ikke husker hva heter, forsøkene på å få kontakt med pasienten, jeg ringer opp sentralen, oppgir posisjonen, sier at vi er på vei, ber dem holde klart det nødvendige utstyret på akuttmottaket, vi er bare ti minutter unna. ...

www

Les hele novellen
på skrivesenteret.no

FØRSKRIVING

Les teksten høyt i klassen og be elevene sette strek under en setning eller del av en setning som gjør inntrykk på dem. Les setningene/ ordene høyt i klassen.

Skriv deretter i tre minutter:

Disse ordene gjør inntrykk på meg fordi...

eller

Jeg tror denne novellen handler om...

SKRIVEOPPGAVE

Tekstvedlegget er åpninga av novellen «Ambulanse» av Johan Harstad. Skriv en tekst der du reflekterer over hvordan innholdet og formen i denne teksten gir leseren lyst til å lese videre. Hvordan vil du beskrive stemningen som skapes når novellen starter sånn? Skriv om lag 250 ord.

Eksempel 2

Johan Harstad: vietnam. torsdag (utdrag)

(Fra «AMBULANSE noveller», Gyldendal 2002)

Tenk deg at du må skade deg selv.

Tenk deg at du setter barberhøvelen eller barberbladet over det myke, rosa tannkjøttet, og at du barberer det av med kraftige bevegelser. Gjør det vondt å tenke på det? Tenk deg at du trekker kanten av et papirark raskt over øyelokket. Det gjør vondt, ikke sant? Bare ved tanken? Innbill deg at du biter i en ujevn binders av stål, drar den over tennene, slikker bort emaljen slik at metal-let risler over nervene i tennene. Det gjør vondt. Forsøk å tenke på dette ordet.

FØRSKRIVING

Les teksten høyt i klassen og be elevene sette strek under en setning eller del av en setning som gjør inntrykk på dem. Les setningene/ ordene høyt i klassen.

Skriv deretter i tre minutter:

Disse ordene gjør inntrykk på meg fordi...

eller

Jeg tror denne novellen handler om.....

SKRIVEOPPGAVE

Teksten er åpninga av en novelle. Hvordan greier forfatteren å skape spenning og stemning slik at leseren får lyst til å lese videre? Hvilke tanker gjør du deg om situasjonen som blir skildret?

Skriv en tekst der du reflekterer over sammenhengen mellom innholdet, formen og formålet med åpninga av denne novellen. Skriv om lag 250 ord.

Eksempel 3

Jon Fosse: Og så kan hunden komme (utdrag)

(Frå «To forteljingar», Det Norske samlaget 1993)

Hunden står på golvet i stova og ser opp mot meg. Hunden begynner å gå uroleg rundt meg, så klynkar han litt. Eg skjønner at hunden vil ut. Eg opnar stovedøra og hunden spring ut i gangen, lograr med halen. Eg går bort til ytterdøra og hunden hoppar oppover beina mine. Eg opnar ytterdøra og hunden spring ut. Eg ser hunden springe rundt seg sjølv i tunet, før han får rundt hushjørnet. No skal hunden ned i hagen. Det er der hunden plar gjere ifrå seg. Eg står i dørøpninga og ser ut. Eg seier: Det er ein fin sommarkveld, dette. Eg går ut på tunhella, ser mot himmelen, den er lett blå og ikkje ei sky er å sjå og eg seier at dette er ein fin sommarkveld, ja. Eg går inn igjen, tek på meg skor, går ut i tunet, går rundt hushjørnet. Eg ser etter hunden, men hunden er ikkje i hagen. Kvar kan hunden ha gjort av seg? Hunden har vel ikkje stukke av? Eg går inn i hagen, bort til det andre hushjørnet, ser etter hunden, men hunden er ikkje å sjå. Hunden har vel for faen stukke av, då. Får gå og leite etter hunden med ein gong, då. Den helvetes hunden. Kva faen er det hunden stikk av etter.? Kvifor stikk han av? Men eg må gå og leite etter hunden, kan ikkje berre la han stikke av, vel.

FØRSKRIVING

Les teksten høgt i klassen og sjå på repetisjonane. Kor mange gonger er orda *hunden* og *eg* brukt?

SKRIVEOPPGÅVE

Teksten er opninga på ei forteljing. Kva slags inntrykk får du av eg-personen og det forholdet han har til hunden sin i denne forteljinga?

Kva for språklege verkemiddel bruker forfattaren for å skape dette inntrykket?

Skriv om lag 250 ord.

eller

Kva kan ha hendt med hunden? Skriv vidare på forteljinga.

Eksempel 1

Denne petit-artikkelen er skrevet av Cesilie Granaune Matberg. Den stod på trykk i Trønder-Avisa.

Sosiale medier og mobilbruk

Nå skal jeg gjøre noe nytt og utfordrende, nemlig å skrive en petit. Jeg har tenkt og tenkt på hva jeg skal skrive ned, og fant ut etter en god stund med tenking at jeg ikke måtte tenke så vanskelig. Derfor skal jeg gjøre det så enkelt som å få ut en liten irritasjon, og en mening om sosiale medier og mobilbruk.

Utviklingen vi har oppnådd med at verden har blitt globalisert er helt fantastisk, men det er også en ting som kan gå meg på nervene. Jeg synes det er herlig at jeg kan drømme meg bort fra omverdenen bare ved å putte to pluggere i ørene, for så å høre himmelsk musikk, men når det kommer til det å være sosial, kan teknologien faktisk komme i veien.

En dag på skolen satt jeg samlet rundt et bord sammen med tre andre jenter. Jeg var den eneste som ikke satt og trykket på Iphonen min, og bestemte meg for å slenge ut kommentaren «jeg må si dere er bra sosiale, folkens». Den ene jenta løftet opp hodet og sa «har du ikke med deg telefonen du da?» Som om det skulle være en selvfølge at jeg også skulle sette meg ned og surfe på facebook og instagram som det de gjorde.

Jeg sa «jo den ligger i lomma, og ja jeg kan ta den opp og skrive hei til deg på facebook så snakker vi der hvis du vil det», og lo litt i etterkant. De andre fortsatte å være seriøse, og jeg ble sittende og se på at de satt der og trykket. Tror ikke noen av dem skjønnte poenget mitt.

Jeg kunne tenkt meg at de hadde lagt fra seg mobilene, for er det ikke bedre å kommunisere med de menneskene som faktisk sitter rundt deg i stedet for å finne noen på facebook? Vi sitter jo så masse på media fra før av og følger med på hva som skjer, så hvorfor ikke være sosiale på den ordentlige måten når vi først har mulighet til det.

Cesilie Matberg

FØRSKRIVING

Formuler skriftlig, og bruk ikke mer enn 20 ord. Hva er formålet med Cesilies petit?

Diskuter: Hvem vil Cesilie nå fram til? Vil hun greie å nå fram til og påvirke målgruppen?

SKRIVEOPPGAVE

Skriv en petit til lokalavisa om et tema som opptar deg. Tenk på at det skal være god sammenheng mellom formålet, formen og innholdet.

Eksempel 1

Reklame for eplejuice frå Hardanger

Hjarteleg takk

Som i fjor, og åra før det, har vi hausta frå dei mest tradisjonsrike gardane i Hardanger. Midt mellom fjord og fjell står dei, epletrea som har gjort sitt for i år.

Men – fantastiske råvarer er ikkje nok. Epla må nemleg haustast på rett tidspunkt og blandast i det lokale presseriet, slik at juicen får den karakteristiske friske, syrlige og unike norske smaken frå Hardanger. Det er det som har gjort juicen til ein nasjonal matskatt, heidra med kvalitetsmerket «beskytta geografisk nemning».

Akkurat no er Sunniva Premium eplejuice frå Hardanger tilgjengeleg i butikken. Vil du smake, må du ikkje vente for lenge. Neste moglegheit er nemleg ikkje for hausten 2014.

WWW

Utskriftsvennleg
annonse ligg på
skrivesenteret.no

SKRIVEOPPGÅVE

TINE reklamerer for Sunniva eplejuice frå Hardanger. Kva for verkemiddel blir tatt i bruk i denne samansette teksten? Korleis er samanhengen mellom tekst og bilete? Skriv ein tekst der du reflekterer over samanhengen mellom føremålet med denne annonsen, innhaldet og utforminga. Skriv om lag 250 ord.

Eksempel 2

Toyota Bilreklame

WWW

Eksempelsvar og
utskriftsvennleg
annonse ligg på
skrivesenteret.no

ALT Avdelt & Avdel

TOYOTA

ALWAYS A
BETTER WAY

Alt du trenger

Resten ordner vi. Som Toyota-eier skal du forvente at ting er i orden. Toyota Originalservice sikrer bekymringsfritt bilhold – år etter år. Hos oss får du spesialiserte mekanikere som KAN Toyota. Vi kjenner

din bil og benytter kun Toyota originaldeler. For deg betyr det at vi står ansvarlige for alt arbeid og all garanti-håndtering, og du slipper ubehagelige overraskelser. Velkommen til ditt Toyota-verksted.

Bekymringsfritt bilhold.

SKRIVEOPPGÅVE

Toyota reklamerer med «Bekymringsfritt bilhold».

Kva for verkemiddel blir tatt i bruk i denne samansette teksten? Korleis er sammenhengen mellom tekst og bilete? Skriv ein tekst der du reflekterer over sammenhengen mellom føremålet med denne annonsen, innhaldet og utforminga. Bruk gjerne omgrep frå retorikken. Skriv om lag 250 ord.

Eksempel 3

Vennelanging, kampanje fra Vinmonopolet

Å kjøpe alkohol til mindreårige venner eller søsken er å lange. Langing er ulovlig, og kan få konsekvenser både for deg selv og for den du skaffer alkoholen til.

Ofta er det lett å gjøre noe fordi "alle andre gjør det". Men dette er en unnskyldning som ikke hjelper deg – du må selv ta konsekvensene av dine handlinger.

Bot eller fengsel

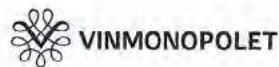
Ikke alle er klar over at kjøp av alkohol til personer under 18 år kan straffes med bøter på flere tusen kroner, eller med fengsel i opptil 6 måneder. Men slik er det faktisk.

Prikk på rullebladet

Langing kan føre til prikk på rullebladet. Dette er en anmerkning som forfølger deg videre i livet. Det finnes flere studier som krever et plettfritt rulleblad. I tillegg kan du bli nektet innreise i land som Australia og USA.

Dårlig samvittighet

Den mer uformelle konsekvensen – men kanskje likevel den verste – er dårlig samvittighet. For du vil aldri ha noen kontroll over hvordan venner og søsken oppfører seg etter å ha drukket alkoholen du har skaffet. Hvordan ville du takle det hvis noe virkelig alvorlig skulle skje med broren eller søsteren din etter at du har langet dem alkohol?

FØRSKRIVING

Snakk om elevenes egne erfaringer når det gjelder langing: hvem, hva, hvor? Se flere av kampanjeannonsene på side 42 og 47.

SKRIVEOPPGAVE

Skriv en tekst der du reflekterer over formålet med denne kampanjeannonsen og hvilke virkemidler Vinmonopolet har brukt for å nå fram til målgruppen sin. Kommenter til slutt hva du selv synes om denne kampanjen.

Skriv om lag 400 ord.

2 EKSEMPELTEKSTER FRA ELEVENES PROGRAMFAG

KOMPETANSEMÅL:

Skrive tekster med tema og fagterminologi som er tilpasset eget utdanningsprogram etter mønster fra ulike eksempeltekster.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Yrkesretting handler om tverrfaglig samarbeid, og dette kompetansemålet legger til rette for tverrfaglighet. Kompetansemålet peker på en metode i det tverrfaglige arbeidet med tekster som er knyttet til elevenes eget utdanningsprogram. Ulike eksempeltekster skal brukes som mønster for elevenes egen skriving.

Eksempeltekster fra eget utdanningsprogram kan en finne i lærebøker, men det fins mange andre kilder: brosjyrer, arbeidsbeskrivelser, informerende tekster på Internett og lignende. I dette heftet har vi blant annet vist hvordan saktekster fra ulike fagfelt kan gjøres mer tiltalende og leservennlige ved å bruke ulike estetiske virkemidler.

Bloggskriving er et godt alternativ til en tradisjonell logg eller rapport. Vi har fått et eksempel fra en FYR-lærer som har kommentert elevenes blogger hver dag i en praksisperiode.

Tradisjonelle arbeidsrapporter fins i lærebøkene og har ikke fått noen plass i dette heftet.

Rapporter, logger og andre tekster som naturlig hører programfaget til, er primært en del av opplæringa i dette faget, men der det fins felles og parallelle mål i fellesfag og yrkesfag, er samarbeid med på å styrke den opplæringa elevene får. De grunnleggende ferdighetene er alltid et felles ansvar.

Eksempel 1

Bloggskrivning i praksisperiode

Britt Iren Nordeide, Øyrane vidaregåande skule, har late elevane skrive blogg.

«Elevane kan nytte blogg for å rapportere frå praksis. Elevane kan t.d. nytte bloggverktøyet i Google, blogger.com. Når ein opprettar, må ein vere nøye med innstillingane, slik at ein sjølv kan styre kven som har lese- og skrivetilgjenge til bloggen. Elevar som er utplassert i institusjonar der dei skriv under på taushetsløfte, kan sjølvstilt ikkje legge ut opplysningar som er fritt tilgjengelege for alle. Elevane må vere eigarar av sin eigen blogg, og invitere inn dei lærarane som skal lese og kommentere bloggen. Dette er det lurt at elevane gjennomfører på skulen, slik at ein sikrar at det tekniske fungerer etter planen. Ein klasse med elevar i helsefag var utplassert i ein tovekesbolck. Dei nytta blogg for å rapportere frå praksis. I programfaget skulle dei vise fagleg innsikt og forståing, og dei skulle kunne nytte fagspråk tilpassa oppgåvene dei vart sett til. I tillegg skulle dei knytte situasjonar opp mot aktuelle læreplanmål for å vise fagleg kunnskap. I norskfaget var det skrivetrening som var målet. Elevane skreiv meir på to veker i utplassering enn mange gjer i løpet av ein termin. Det var viktig at både programfaglærar og norsklærar følgde opp intensjonen og kommenterte elevane sine bloggar kvar dag. Elevane var svært positive til det å blogge og ga tilbakemelding om at både den tekniske løysinga og det å få kommentarar kvar dag, gjorde at blogging var langt betre enn t.d. å levere loggar på Fronter.

«Elevane skreiv meir på to veker i utplassering enn mange gjer i løpet av ein termin»

Sjå blogg frå dag to
på skrivesenteret.no

Sjå film frå
Verdal VGS på
skrivesenteret.no

Sarah sin blogg :)

Man 04.11

Det har ikkje våre så mykje nytt i dag og har jobba mykje med kompetanse-målt i helse.

Eg stelte ein pasient åleine idag, samme som pasient som eg har stelt åleine tidlegare. Ho hadde ikkje lyst å stå opp i dag, so eg prøvde å motivere ho til å stå opp. Ho hadde likevel ikkje lyst så eg lott ho ligge ei stund til. Eg var inn til ho fleire gongar men det tok ei stund før vi klarte å få ho opp. Stellet gikk fint etter at ho var komt seg opp. Denne pasienten klarar ein del sjølv og prøvde å legge vekt på brukarmedverknad under stellet. Det at ho får gjer ting sjølv er viktig slik at ho opprettheld den evna ho har og det verkar i tillegg positivt inn på sjølvbildet hennar. Då klarar ho å mestre noko og utføre ting på eige hand.

Eg hjelte også til med stell av tre andre pasientar. Den første pasienten hadde Parkinsons og var veldig stiv i kroppen. Ho har vondt når ho bevegar seg og ho er også redd og litt angst for å falle. Ho brukte ein høg gåstol for å reise seg opp frå rullestol og klarte å gå inn på badet, når vi støttar ho. Seinare på dagen fikk ho litt støtte til å gå frå rommet og til kjøkkenet og så tilbake på rommet. Ho klarar å gå når ho får støtte og det er også veldig godt for ho å få gå litt sjølv. Då klarar ho også å oppretthalde den funksjonen ho har og mister ikkje heilt evna til å gå og motverkar immobilitet.

Eg var også med på morgonstell av to andre pasientar. Den eine var heilt dement. Vi kledde først på ho nede tok ho so opp i heis. Eg vaska og klede på ho og so tok vi ho tilbake til rullestolen med heisen.

Den siste pasienten eg var med å ta opp var ein pasient som har hatt hjerneslag. Han har også lett for å få krampar i beina og det er vondt når vi bevegar på beina. Vi klarte å få han opp på sengekanten og hjelte han opp på beina. Han klarar å stå littegrande med ståstativ men det er vondt for han. Vi fekk han så over i rullestolen. Pasienten ga utrykk for smerte og kalte også det vi gjorde for tortur. Pleiaren prøvde å forklare han at vi berre skulle hjelpe han. Eg merker at det ikkje alltid er lett å vite kva du skal seie til sånt. Pasienten fikk teppe og litt kle på seg og fikk servert frukost på rommet sida han skulle dusje etterpå.

Eksempel på et refleksjonsnotat ligger på skrivesenteret.no

Eksempel 2

Informativ saktekst i ny innpakning

Elevene kan bearbeide fagtekster og gjøre dem mer leservennlige ved å forenkle tekster og bruke estetiske virkemidler, illustrasjoner og lignende. De kan også bruke en ferdig mal fra et tekstbehandlingsprogram. For å kunne gjøre dette, må de sette seg godt inn i fagteksten. Elevene kan skrive et refleksjonsnotat og begrunne de valgene de har tatt. Eksempel på refleksjonsnotat ligger på nettsidene til Skrivesenteret. Det kan være til hjelp for læreren.

TENKESKRIVING

Skriv i tre minutter. Del tankene i klassen:
Hvordan kan en saktekst gjøres leservennlig og tiltalende?

SKRIVEOPPGAVE

Velg en saktekst fra fagfeltet ditt. Det kan være en rapport, en arbeidsbeskrivelse eller en brosjyre. Denne teksten skal du gi en ny og mer leservennlig form ved å bruke ulike estetiske uttrykksformer. Format og layout skal passe til formålet med teksten. Skriv deretter et refleksjonsnotat der du kommenterer og begrunner valg av virkemidler.

HJELPETEKST

- Du kan bruke programvare for maler - Pages for Mac og Publisher for Microsoft office.
- Den sammensatte teksten skal være på en til to sider og inneholde hovedbilde, flere småbilder, tittel, mellomtittel, brødtekst, kilde og fotohenvisning.
- Lag en skisse over tekst og layout før du velger digital mal.
- Avsender skal alltid være lett synlig for leseren.
- Andre elementer kan brukes der det passer inn. Det være seg utheva sitat, tabell, og dato/år.

HJELPETEKST: BRUK AV MODELLTEKST I SKRIVEOPPLÆRINGA

- God skriveopplæring handler om å synliggjøre skriveprosessen for elevene. For å kunne skrive gode tekster til ulike formål, må elevene greie å se for seg tekstene de skal skrive og hvordan de kan realiseres.
- Ved å lese modelltekster og diskutere tekstopbygging og typiske kjennetegn ved tekstene, får elevene modeller for egne tekster. Modelltekstene skal ikke reduseres til rigide mønstre som lukker for individuelle løsninger og kreativitet. Samtalen om teksten er det viktige. Tekstens struktur, spesifikke språktrekk og skrivesituasjonen teksten inngår i, blir utforsket i klassesamtalen.
- Modelltekster må framstå som gode eksempler på tekstene elevene selv skal skrive. Det kan være en autentisk tekst, en tekst skrevet av læreren eller en god elevtekst. Fordelen med elevtekster er at de ligger på et skriveutviklingsnivå som det er realistisk for elevene å strekke seg mot. Andre ganger må læreren selv konstruere tekster for et bestemt opplæringsformål. Da får en samtidig testet om skriveoppgavene er gode. Sliter læreren med å løse oppgaven, må en anta at elevene også vil gjøre det.

KRITERIER TIL NOTATET

- Notatet skal være på en til to sider.
- Lag en overskrift til hvert punkt.
- Alle disse elementene skal være med: fargebruk, fonttype og størrelse, bilder, kilder, fotosignatur og eventuelt sitat, tabell, linker.

Eksempel 2 A

Informasjon fra Mattilsynet i tiltalende innpakning

Utskriftsvennlig versjon ligger på skrivesenteret.no

NYHETSREKKE NR 4 2011

FRUKT OG GRØNT

- skal være trygt å spise

MATTILSYNET.NO

TRYGGE FRUKT OG GRØNNSAKER
ER VIRKSOMHETENS ANSVAR

Det har de siste årene vært flere sykdomsutbrudd i Norden og Norge forårsaket av importerte grønnsaker, krydderurter og bær. Alle virksomheter som importerer, foredler, omsetter eller håndterer frukt og grønt må sikre at produktene er av en akseptabel kvalitet og sørge for en hygienisk håndtering.

Unngå å bli smittet

Vær spesielt oppmerksom på følgende produkter:

Bladgrønnsaker og krydderurter

For importerte **bladgrønnsaker og krydderurter** som skal spises rå kan risikoen reduseres ved å legge disse i eddikvann i ca. 10 minutter (bruk om lag 3 kopper 7 % husholdningseddik per liter vann). Denne behandlingen er kjent for å sterkt redusere antallet for de fleste salmonellabakterier, samt for enkelte andre sykdomsfremkallende bakterier.

Mer info på mattilsynet.no

Mattilsynet – statens tilsyn for fisk, planter, dyr og næringsmidler

Årsaken til sykdomsutbrudd skyldes at produktene har vært forurenset med bakterier, virus og parasitter som gir mage-tarm sykdom. Risikoen er spesielt knyttet til produkter som benyttes uten forutgående varmebehandling.

Bladgrønnsaker og krydderurter spises ofte uten forutgående varmebehandling. I tillegg har slike produkter en utforming som gjør at produktene lett kan fange opp smittestoffer fra forurenset vanningsvann eller ved uhygienisk håndtering. Man skal være spesielt oppmerksom på bladgrønnsaker og krydderurter som er importert fra land med

varmt klima og hvor rent vanningsvann kan være mangelfullt. Risikoen kan reduseres ved å varmebehandle slike produkter før servering. Dette er en god regel, spesielt når importerte krydderurter skal tilsettes i retter som kan gi gode vilkår for vekst av bakterier. Dersom det ikke er aktuelt med varmebehandling, vil en kunne redusere risikoen for oppvekst av noen smittestoffer ved å tilsette produktene rett før konsum eller servere dem ved siden av.

MÅL 2: SKRIV ETTER MØNSTER

17

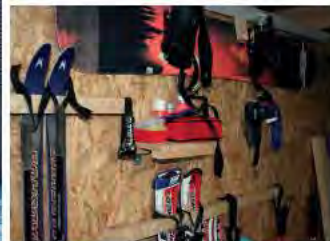
Eksempel 2 B

Forskrifter fra Byggforsk i leservennlig og informativ utgave

Utskriftsvennlig versjon ligger på skrivesenteret.no

OPPBEVARINGSPLASSER I BOLIGER

FORSKRIFT 366.101 AV SINTEF BYGGFORSK KUNNSKAPSSYSTEMER

Bodytyper og dimensjonering

Til en funksjonell bod trengs ca 3 m² nettoareal. Med 3 m² hver til mat-, kles- og brenselbod og 5 m² til sportsbod blir boarealet 14 m² i alt. Brukererfaring viser at det ofte er behov for mer. Samlet areal i en større bolig kan gjerne være 20-25 m² eller mer: f.eks 7-8 m² sportsbod, 3 m² innvendig bod på samme plan som de viktigste oppholdsrommene, og resten til andre boder.

« En god bod må være lett tilgjengelig og oversiktlig. Da vet du hvor ting er til en hver tid. Du må finne tingne dine når du trenger dem»

Brynjar Hestvik Larsen

Økonomisk rådgiver

Gift tobarnsfar

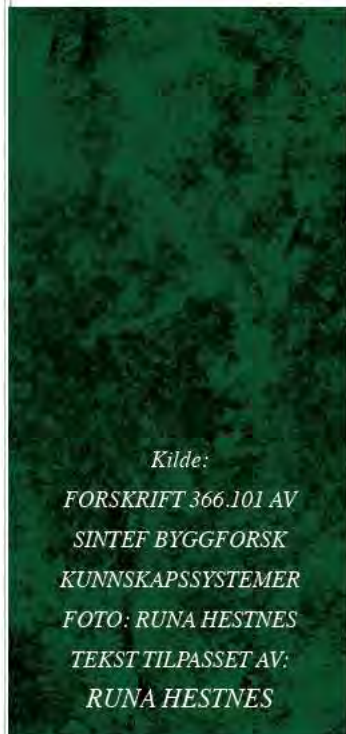
Bor i tomannsbolig i Trondheim

- Rektangulære, langssmale boder med dør på kortveggen er vanlige. De fungerer dårlig. Som hovedregler bør døra være 9 M og kortsiden av boder være 3-5 m², minst 1,6 m.

- Anbefalte boarealer er gjengitt i tabell 32.

- Figur 32 under viser eksempler

TYPE BOD	2 SENGEPLASSER	3-5 SENGEPLASSER	FLERE ENN 5 SENGEPLASSER
Sportsbod	5 m ²	7-10 m ²	10 m ²
Klesbod	3 m ²	4-5 m ²	5 m ²
Matbod	2-3 m ²	3-4 m ²	4 m ²
Brensel/diverse	2-3 m ²	4-6 m ²	6 m ²
Totalt areal	12-14 m ²	18-25 m ²	25 m ²

Kilde:

*FORSKRIFT 366.101 AV
SINTEF BYGGFORSK
KUNNSKAPSSYSTEMER
FOTO: RUNA HESTNES
TEKST TILPASSET AV:
RUNA HESTNES*

«Du vet alltid når organiseringen fungerer, og når den ikke fungerer. Når det er begrenset med tid og plass, er god og smart organisering i bodene redningen. Livet er enklere når du ikke trenger å lete gjennom hele huset og boder to ganger for å finne noe».

Innvendig bod/bod på etasjeplan:

- Blokkboliger bør ha minst 3 m² bod inne i boligenheten, og småhus bør ha tilsvarende i samme etasje som de viktigste oppholdsrommene.
- Innvendig bod skal dekke behov for oppbevaring av klær og husgeråd som midlertidig ikke brukes.
- En minste innredning er anslagsvis 0,6 m garderobestang, 1,0 m² hylleplass og ca 0,5 m² fri golv plass for hver sengeplass i boligen. Døra til boden må slå ut, helst til entreen, evt til foreldresoverrommet.

Sportsbod:

- Utstyr som vesentlig brukes ute, f.eks sykler, barnevogn, sportsutstyr og hageredskap, skal ha plass i sportsboden.
- Den bør helst også kunne romme verktøy og en liten arbeidsbenk for snekring og reperasjoner.
- Bruken tilsier adkomst utenfra, evt fra garasje eller felles inngangsparti.
- Boligundersøkelser tyder på at byggeforskriftens minstekrav ikke dekker behovene. Et areal på 7-10 m² er bedre.
- En del boligblokker har bare et felles oppbevaringsareal som ikke er delt i individuelle boder. Det anbefales ikke; arealene er utsatt for tyveri og hærverk og blir derfor lite brukt. Det samme kan gjelde fritliggende sportsboder; de må ha solide dører med kraftige hengsler og låser. Eventuell lufteåpning under døra bør være smal.

3 ULIKE SKRIVESITUASJONER

KOMPETANSEMÅL:

Tilpasse språk og uttryksmåter til ulike skrivesituasjoner i skole, samfunn og arbeidsliv.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Dette kompetansemålet overlapper flere av de andre, som «tekster fra elevenes eget programområde», argumenterende tekster og «formål, form og innhold» i samtidstekster i ulike sjangere.

De fleste lærebøkene har tradisjonelle oppsett for hvordan en jobbsøknad kan se ut. Her har vi valgt å vise et eksempel på en alternativ jobbsøknad, der søkeren presenterer seg selv på en mer offensiv og kreativ måte.

Lærere flest får skriftlige forespørsler med et muntlig preg fra elever via SMS eller skolens elektroniske læringsplattform. Uformelle forespørsler av denne typen kan brukes som utgangspunkt for å øve på formelle brev. Skolen skal hjelpe eleven videre fra det språket som hører heimen og vennekretsen til, og over til å beherske et språk som kan brukes i formelle skrivesituasjoner.

Ta utgangspunkt i autentiske eksempler fra egne elever eller finn utsagn på sosiale medier som kan få en mer formell utforming og språkdrakt.

KOMBINÉR SKRIVEOPPGAVE MED SAMTALE

Kompetansemål
fra hoved-
området Muntlig
kommunikasjon:
«Bruke norskfaglige
kunnskaper og
begreper i samtaler
om tekst og språk»

Eksempel 1

Formelle brev med utgangspunkt i SMS-språk

I original språkdrakt:

Hei :) æ hi itj fått te å levert nå tå de vi ska lever, fer æ hi veri my dåle + at æ hi liksom ikke sjønnt spørsmålan å sånt! så æ plages litt me norsk fage! å æ vill at æ ska bestå hen hælvtåre, føri vi bynne me 2 tærmin. trur du æ kunna ha fått litte lettår oppgava i norsken? :)

Noe normalisert språk:

Hei:) Jeg har ikke fått til å levert noe av det vi skal levere, for jeg har vært mye dårlig+ at jeg har liksom ikke skjønnt spørsmålene og sånt! så jeg plages litt med norskfaget! å jeg vil at jeg skal bestå dette halvåret, før vi begynner med 2 termin. tror du jeg kunne ha fått litt lettere oppgaver i norsken? :)

I original språkdrakt:

Hei :) kan æ få utsatt innleveringa til søndag? Æ har virri dårlig med omgangen og e enda svært slapp å haupin. Derfor har æ bærre kommi halvveis.

Noe normalisert språk:

Hei:) kan jeg få utsatt innleveringa til søndag? Jeg har vært dårlig med omgangen og er enda svært slapp og hodepine. Derfor har jeg bare kommet halvveis.

FØRSKRIVING

Samtale i klassen om formelt og uformelt språk og forholdet mellom muntlig og skriftlig uttrykksmåte.

SKRIVEOPPGAVE

Ta utgangspunkt i meldinga eleven har sendt til norsklæreren. Skriv et formelt brev til norsklæreren din, der du ber om å få lettere oppgaver i norskfaget. Begrunn ønsket ditt. Sett opp brevet på riktig måte, og bruk hele setninger.

Eksempel 2

Kreativ jobsøknad

Januar 2014

BILMEKANIKER

JOBBSOM BILMEKANIKER HOS AUTO TEAM AS

Auto Team AS trenger en dyktig bilmekaniker med på laget sitt. Hva kan jeg bidra med i denne stillingen? Hvorfor skal dere velge meg som den nye medarbeideren i teamet?

Tror noen ord om meg selv og min bakgrunn kan gi svar på spørsmålene.

Grøpa kar

Opprinnelig kommer jeg fra Moss. Venner omtaler meg som en sosial og hyggelig person. Jeg trives med å ha det travelt, og er ikke redd for å ta i et tak. Dessuten møter jeg alltid presis og har lite fravær fra skole og læringetid. Jeg liker å jobbe med praktiske oppgaver, både alene og i samarbeid med andre. Et godt sosialt arbeidsmiljø er viktig for meg og jeg ønsker å kunne bidra positivt her.

På fritida mекker jeg også bil, men jeg bruker også mye tid på å spille fotball. Nå spiller jeg på juniorlaget til MFK. I tillegg spiller jeg PC-spill og liker å henge sammen med venner.

Utdanning og praksis

For to år siden var jeg ferdig med den yrkesfaglige studieretningen Teknikk og industriell produksjon ved Malakoff videregående skole. I perioden 2008-2010 hadde jeg lærlingeplass hos Moss bil AS. Etter

endtlæringetid gikk jeg opp til fagbrevet, hvor jeg bestod med godt resultat. Interessen for biler har alltid vært der og gjennom hele oppveksten har jeg mекket sykler, motorsykler og gamle biler.

Fleksibel ungdom

Stillingen fant jeg på NAV sine heimesider www.nav.no 6/9-11. I annonsen står det at dere er ute etter en vikar, som kan starte opp så snart som mulig, og at det er mulighet for fast ansettelse på sikt. Jeg er villig til å flytte på meg dersom jeg skulle få tilbud om jobb hos dere. Det er også åpning for at jeg kan begynne i jobben raskt - da pt er jobbsøker. At det også er mulig med fast ansettelse på sikt gjør jobben enda mer interessant for meg.

Topp motivert

Jeg ser fram til å høre fra dere og kommer gjerne på intervju. Motivasjonen min er på topp i forhold til å gå løs på varierte og utfordrende arbeidsoppgaver innenfor bilmekanikk hos dere!

Mvh Joakim Hansen

Joakim Hansen 20 år

Ryggveien 5
1530 Moss

Mobil: 69 26 65 54
Epost: joha@gmail.com

[1]

www

Utskriftsvennlig versjon ligger på skrivesenteret.no

HJELPETEKST

En kreativ jobsøknad kan ligne på en nyhetsartikkel. Her skal det være med hovedbilde, tittel, ingress, byline med navn, mobilnummer og epostadresse, mellomtitler, brødtetekst og minst ett sitat som er utheva. Innholdet skal være vinklet opp mot hva stillingsannonsen ønsker svar på, men ha en journalistisk språkdrakt (form).

FØRSKRIVING

Norsklærer og programfaglærer samarbeider om et muntlig rollespill der elevene får trene på et jobbintervju.

SKRIVEOPPGAVE

Skriv en jobsøknad der du tar i bruk kreative virkemidler. Innholdet skal gi tydelige svar på det stillingsannonsen spør etter og ha med nødvendige opplysninger, men du kan bruke både bilder og andre kreative virkemidler. Formålet er at søknaden skal bli lagt merke til!

4 ESTETISKE UTTRYKKSFORMER

KOMPETANSEMÅL:

Bruke ulike estetiske uttrykksformer i sammensatte tekster.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Sammensatte tekster kommer igjen i hovedområdet «Språk, litteratur og kultur», der elevene skal «tolke og vurdere sammenhengen mellom innhold, form og formål». Også i deres egen produksjon av sammensatte tekster må intensjonen være å få til sammenheng mellom innhold, form og formål.

Sammensatte tekster er et vidt begrep. Bruk av estetiske uttrykksformer: en illustrasjon, forskjellige farger og fonter eller et fint oppsett av en presentasjonstekst motiverer for skrivearbeidet. Overskrift og ingress, illustrasjoner og farger kan være elementer som bidrar til sammenheng mellom innhold, form og formål i alle tekster.

I det lille dråpe-diktet på neste side er sammenhengen mellom innhold og form det viktigste elementet i teksten. Digital kompetanse gir store muligheter for å utfolde seg med estetiske virkemidler i egen tekstproduksjon. Dette er også en del av norskfaglig kompetanse og treffsikker undervisning.

IDÉDRYSS FOR SAMMENSATTE TEKSTER

- Avisartikkel
- Poetisk tekst
- Utlysningstekst
- Innbydelse
- Logg
- Jobbsøknad
- Digital fortelling
- Power Point
- Webside og blogg
- Møteinnkalling
- Nyhetsbrev
- Brosjyre
- Plakat
- Tegneserie
- Flyers - vi utfører jobb...
- Bokomslag
- Reklame
- Visittkort/e-post

Eksempel 1:

Dikt, «Fra vann til mann»

En vanlig skriveoppgave kan gjøres mer motiverende når det blir gitt anledning til å illustrere og bruke estetiske virkemidler. Eleven har brukt estetiske virkemidler og illustrasjon i innledningen til teksten sin.

www

Se eksempler på
refleksjonsnotat på
skrivesenteret.no

Fra vann til mann

Jeg er
bare en gutt
som kanskje snart blir mann
og jeg består av over 70 prosent vann.
Selv om jeg består av over 70 prosent vann
så er det veldig mye bra jeg kan.
Kanskje jeg allerede er
en mann?

ESTETISKE VIRKEMIDLER OG DIGITAL KOMPETANSE

- Digitale verktøy gir gode muligheter for å bruke estetiske uttrykksformer. Tekster kan utformes ved å bruke ferdigstilte maler. (Pages, Office Publisher).
- Malene er fastsatte, og elementene kan ikke endres. Derfor er det lurt å se for seg teksten før en velger mal. Lag en skisse med bilder, tabeller, farger og utforming. Tenk på formål og mottaker.
- I sammensatte tekster teller vi ikke ord. Tekstmengde og teksttype må avklares med elevene.
- Sammenhengen mellom tekstens formål, innhold og form er det viktige. I et refleksjonsnotat kan eleven begrunne valg av elementer som er brukt.
- Vurderingskriteriene må gjøres kjent for elevene i forkant.

Faksimile fra Adresseavisen,
«Hva føler du nå?»

Eksempel 2

Norge trenger deg

NORGE TRENGER DEG!

En rask
inngangsport til
yrkeslivet!

Norge utdanner for få lærlinger.

Mange bransjer skriker etter arbeidskraft. Drømmer du om en trygg jobbsituasjon, en spennende hverdag og sikker inntekt? Da bør du velge en fagutdanning! Fagbrev gir deg muligheten til å begynne å jobbe med en gang etter endt læretid, eller du kan ta videre utdanning og få mesterbrev. Mange bedrifter tror de vil ha behov for dobbelt så mange fagarbeidere i årene som kommer.

Ta kontakt med nærmeste
Opplæringskontor for mer
informasjon.

OPPGAVE

Klassen din skal sette i gang en kampanje for å få flere elever til å ta fagbrev. Lag en sammensatt tekst til denne kampanjen. Den sammensatte teksten kan utformes som en plakat eller en brosjyre.

Eksempel 3

Nyhetsartikkel

SKRIVEOPPGAVE

Ta utgangspunkt i kampanjeannonsen fra Vinmonopolet og skriv en nyhetsartikkel om «vennelangning» til ei avis.

STRAFF FOR LANGING

- Bøter
- Fengsel i opptil seks måneder
- Prikk på rullebladet
- Enkelte utdannelser krever prikkfritt rulleblad, som f.eks. politi og pilot
- USA lar ikke personer med prikk på rullebladet komme inn i landet.

MISFORSTÅTT SNILLHET: Jonas ville være grei storebror for lillesøstera si (17) og kjøpte alkohol til henne. Alkoholdebuten endte dessverre så tragisk med voldtekt.

Pilotdrøm rant ut i langet øl

Jonas drømte om pilotstudier i USA. Nå sitter han i fengsel. Han soner en fem måneders straff for å ha langet alkohol til lillesøstera sin.

Tekst: Kristin Knudsen

Foto: <http://vennelangning.no/>

Våren med lyse og varme kvelder innbyr til fest og moro. For mange ungdommer er denne tiden første møte med alkohol. Slik var det også for Thea (17) i fjor vår, men alkoholdebuten ble alt annet enn morsom, verken for henne eller broren Jonas (20).

Vi møter en alvorstynget Jonas i Ilseng

kretsfengsel. Han soner en fem måneders straff for å lange alkohol til sin lillesøster.

SKJEBENESVANGER KVELD

– Lillesøstera mi, Thea, på seksten hadde lenge mast om at jeg skulle kjøpe alkohol til henne. Hun skulle på byen for første gang, og jeg gikk med på å skaffe henne noen Pure Rush og Smirnoff Ice. På ettermiddagen dro hun til noen venninner på vorspiel, mens jeg dro på fotballkamp med en kompis, forteller Jonas og legger til.

– I 11-tida ringte pappa og fortalte at Thea hadde kommet på sykehuset og ba meg dra dit med. Jonas drømte om pilotstudier i USA. Nå sitter han i fengsel. Han soner en fem måneders straff for å ha langet alkohol til lillesøstera sin. En gang. I vestibylen møtte jeg pappa. Han var rød i øynene og gikk hvileløst fram og tilbake. Mamma var inne hos Thea. Etter hvert klarte pappa å få fram at Thea hadde blitt voldtatt.

SLAG I MAGEN FOR STOREBROR

Det viste seg at Thea hadde blitt veldig full og dårlig, og venninnene skaffet henne haik hjem. Thea halvsov i bilen, og sjåføren utnyttet Theas tilstand til å forgripe seg.

Jonas forteller at det var som å få et slag i magen ettersom han visste det var han som hadde skaffet henne alkoholen.

Han valgte å fortelle sannheten til foreldrene og politiet.

STORE KONSEKVENSER FOR FRAMTIDA

– Jeg hadde tenkt å ta pilotutdanning i USA denne høsten, og hadde til og med bestilt billetter og skaffa meg en plass å bo. Nå blir det verken studier eller USATUR.

Man får ikke reise inn i USA med prikker på rullebladet. Dessuten kan jeg bare glemme pilotutdanninga. Ingen med prikker får komme inn der. Dette er imidlertid ingenting i forhold til hvilke konsekvenser det jeg gjorde fikk for søstera mi, sier en skyldbetyngt Jonas.

Han ser at lillesøstera er sterkt preget av det som skjedde. Hun sover dårlig, har blitt mye mer inneslutta, sliter med konsentrasjon og skolearbeidet. Jonas ser ut i lufta mens han sier;

– Jeg vet ikke om jeg noen gang kan tilgi meg selv for det jeg gjorde.

Vardens gang. Skoleavis for Varden videregående skole. Nr 2 2014

Eksempel 4

Dødsulykker på arbeidsplassen

Bru kollapset

Oppdatert Mai 10

En bygningsarbeider omkom under støpning av en bru rett ved Leangen travbane i Trondheim fredag 8. mai ved 14.30 tida. Også en tilfeldig forbi passerende bilist ble drept da forskalingen ikke tålte trykket fra betongen som ble fylt i forskalingen. Det var flere andre personer som også ble skadd i ulykken. Det er andre gang på et år at entreprenørselskapet Reinertsen har en dødsulykke på et av sine anlegg.

TENKESKRIVING

Oppslaget over er tatt fra Dagbladet (Magasinet) 28.03.2013. Bruk den lille notisen som utgangspunkt for å snakke om HMS i klassens programfag.

SKRIVEOPPGAVE

Skolen skal sette i gang en kampanje for å forberede lærlinger på at de skal ta HMS-reglene på alvor når de kommer ut i en bedrift. Lag en sammensatt tekst til denne kampanjen i faget ditt. Formålet med teksten er å bidra til at ungdommene tar HMS på alvor, både i skolen og i bedrift.

Du kan utforme svaret som:

- en brosjyre
- en plakat
- en ppt-presentasjon

5 REVIDERE TEKSTER

KOMPETANSEMÅL:

Vurdere og revidere egne tekster ut fra faglige kriterier.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

I den reviderte læreplanen i norsk er det allerede fra 4. trinn et kompetansemål som sier at elevene skal kunne « lese, reflektere over og samtale om egne og andres tekster». Det forventes at elevene tidlig begynner å jobbe med metatekst og med å revidere egne tekster. Slik vil elever i videregående skole være i stand til å revidere tekstene sine ut ifra faglige kriterier. For at elevene skal bli stadig flinkere til dette, må de må få tilbakemeldinger mens de jobber med skrivinga si. Tilbakemeldinga må være spesifikk, og det er ikke nødvendig å ta tak i alle mulige forbedringsområder på en gang. Tradisjonell «retting», med røde strek som markerer alle feil i elevens tekst, er ofte bortkastet. I stedet for å rette alle elevtekster, kan læreren revidere og videreutvikle elevsvar sammen med hele klassen.

Eksempel 1 viser systematisk arbeid med et førsteutkast til en argumenterende tekst. Argumentene i teksten er først markert med fargekoder, og deretter er de plassert inn i ei skriveramme som synliggjør hvilke hovedargument som fins og hvordan disse begrunnes og utdypes. Læreren kan demonstrere dette for hele klassen og deretter la elevene bearbeide hver sine tekster på samme måte. Innledning og avslutning kan klassen også skrive sammen. En annen variant er å la elevene gjøre dette arbeidet sammen i grupper, kanskje ved bruk av post it-lapper i forskjellige farger. Skal elevene bli flinke til å vurdere og revidere egne tekster, må opplæringa vise at skriving er en prosess, og at det er nyttig å få respons fra andre.

Eksempel 2 viser nytten av å bruke retteprogram og stavekontroll. Mange elever behersker ikke enkle digitale verktøy som kan hjelpe dem å korrigere feil i tekster. Greier de å bli trygge på disse verktøyene, er mye gjort.

Eksempel 1

Skriveramme brukt i undervisvurdering

Hvordan kan vi hjelpe en elev som har mye å fare med, men som er lite vant til å framstille og begrunne argumentene sine i skriftlig form?

Eleven er bedt om å skrive en tekst der han argumenterer for at flere elever på yrkesfag bør ta fagbrev. Se oppgaver om frafall i videregående skole på side 54.

Ta utgangspunkt i tekstutdragene over, og skriv en tekst der du argumenterer for at elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer bør ta fagbrev.

Her er argumentene i elevens førsteutkast markert med farger.

Elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer bør ta fagbrev

Jeg som elev begynte på yrkesfaglig linje, med et mål om å ta fagbrev. Jeg har både yrkesfaglig bakgrunn samt holder på med studieforberedende dette året. Jeg valgte å gå begge veier, og se på de yrkesfaglige årene som bonus år. Et fagbrev for meg kunne vært avgjørende i ung alder, men også om det faller meg inn å fullføre en lærlings-tid i mine kommende år som voksen.

Pr. dags dato så velger flere og flere elever ved videregående skoler studieforberedende framfor yrkesfaglige retningslinjer, hvor de som velger studieforberedende har flere elever i den såkalte «dropout-sonen» og er av de fleste som står igjen uten noen form for videre utdanning, så fremt man vet hva man skal ta for seg, når man er ferdig på den studieforberedende linjen.

Som elev på den yrkesfaglige linjen, så kan man etter hvert få fagbrev etter et to-års løp som lærling alt etter som hva man får godkjent av den videregående skole i samarbeid med eventuell lærlingsbedrift. Under din tid som lærling, så sier det seg selv at man får opplæring i de fagområdene som er ønsket. Med et fagbrev så har man et mer sikkert utgangspunkt for videre arbeid, i og med at det er en attest på godkjent læringsprosess, som sikrer arbeidsgivers tanker for din kunnskap på fagområdet.

Det og gå to år på videregående som er yrkesrelatert kan være et pluss for mange, og aller mest for de som er skolelei og lei av å sitte på benken og har mest lyst til å begynne i praksis for fullt, slik at de kan tjene egne penger.

Industrisamfunnet trenger flere dyktige arbeidere som er flinke på sitt fagfelt, og som har fått skikkelig opplæring. Og det lønner seg økonomisk også å ta er fagbrev.

Etter studieforberedende så får man et karakterkort også, men uten grunnlag for videre spesialisering innenfor et felt.

Derfor er det viktig å ta fagbrevet, slik at man har det jeg vil kalle en litt mer sikker fremtid i vente, med sikker jobb på et fagfelt du kjenner godt til.

Last ned skriverammer på

<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/skriverammer>

Skriveoppgave

Argumentasjon

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Navn

Hva ser vi i elevens tekst?

- Teksten har delvis en stiltone som passer i en argumenterende tekst.
- Teksten har noen argumenter som er både fornuftige og relevante.
- Teksten viser kunnskap om hvordan en saktekst kan bygges opp. Det er en innledning, eller en ingress, men knapt nok noen avslutning.
- Argumentene er i liten grad underbygd med konkretisering/ eksempler.
- Det står en god del igjen på slutføring av teksten. Det er få ortografiske feil, men setningsoppbygginga svikter til dels.

Elevteksten er et typisk eksempel på de utfordringene læreren får når eleven skal veiledes til å bli en bedre skriver. Et godt råd direkte til eleven, er å lese teksten høyt for seg selv. Da kan han kanskje oppdage at ikke alle setningene henger sammen.

Hvilke hovedargumenter finner vi i elevens tekst?

HJELPETEKST

Vi kan bruke skriverammer for å gi veiledning. Skriverammer gis vanligvis på forhånd, men den egner seg også som responsverktøy. Du kan modellere bruk av skriverammer med hele klassen.

ARGUMENT 1

På yrkesfag kan man allerede etter et to-års løp som lærling få fagbrev.

ARGUMENT 2

Yrkesfaglig studieretning kan være et godt alternativ for elever som er lei av å sitte på skolebenken.

ARGUMENT 3

Det er flere økonomiske fordeler ved å velge yrkesfaglig studieretning.

Med hovedargumentene på tavle eller lerret kan en videreutvikle argumentasjonen sammen med elevene. Noen av begrunnelsene og eksemplene fins allerede i elevens tekst. Andre steder er det behov for å fylle på, men likevel bevege seg innenfor det området eleven selv har mulighet til å følge med på.

UTDYPING ARGUMENT 1

Fagbrevet fungerer som en attest på at du kan noe.

Fagbrevet gir informasjon om hvilken opplæring du har fått.

Etter studie.spes. får man også et vitnemål, men du er ikke spesialisert innen et fagfelt.

UTDYPING ARGUMENT 2

Arbeidet fram mot fagbrevet er både teoretisk og praktisk.

Hvor tidlig får eleven/lærningen prøve seg i praksis?

Organisering av læretida? Lengde?

Læretida gir anledning til å vise seg fram for arbeidsgiver.

UTDYPING ARGUMENT 3

Samfunnet trenger dyktige fagarbeidere.

Å kunne vise til et fagbrev gir god mulighet for å få jobb.

Når en går i lære, tjener en penger samtidig som en utdanner seg.

Etter studie.spesialisering må en ha flere års utdanning og studielån.

Etter at argumentasjonen er satt inn i skriverammer, kan en sammen med elevene drøfte innledning og avslutning/ konklusjon. Skriv eventuelt flere mulige innledning og drøft hvilken som er den beste.

La alle elevene bearbeide teksten sin etter samme modell, eller la dem gjøre det i par.

Skriv sammen med, og foran klassen. De må lære at en tekst ikke kan skrives rett ned, men at den krever bearbeiding på mange plan.

Eksempel 2

Rapport etter utplassering i blikkenslagerbedrift (utdrag)

En elev har skrevet en rapport etter utplassering i en blikkenslagerbedrift. Programfaglæreren vurderer rapporten som svært god når det gjelder relevant innhold og oppbygging. Hvis eleven lærer å bruke retteprogram med stavekontroll og stole på det, blir teksten seende ganske annerledes ut.

PLANLEGGING

Blikk og Ventilasjon AS er en liten bedrift som driver med blikk og ventilasjon. har et lite verksted som ligger på neptunvegen 5. og det er 7 stk. som jobber der tilsammen. Mange er ut å arbeider så er det bestandi 1 som er inne om det kommer kunder og om det er my som må gjøres. Jeg er bådde inne og ute å jobber.

Min rapport handler om litt om ting som jeg har vert med på og gjort.

GJENNOMFØRING TAKRENER OG NEDLØP:

Jeg har vert med og gjort dette flere ganger og da er det litt forskellig om hvordan de gjør det. jeg har vert med og satt opp en krok først så dro vi kritt snor over så vi så hvor vi skulle feste korkken. så skrudde vi de på med ca 80 cm fra hverandre. så la vi rennene oppi og festet de. og smurte de så de bli tett.

så har jeg og vert med på og satt opp en krok først og dradd kritt snor samme som først. så har vi hengt på korkken på renna mens den lå på baken, så løftet vi den opp og festet den på streken.

så har jeg og hvert med og montert blikk som skal ligger like over renna så vannet rinner av. det bli smurtt og spikrett med spikker med stort hode.

DOKUMENTASJON:

vi gjør som offtes at vi tegner på ark på hvordan det skal se ut og målen på de forskjellige tingene. så der står det også hvem som har bestilt det og hvor mye det skal være av det. så vi vet hvor mye det blir. og hvor vi skal sende regningen viss de ikke betaler tvert.

dokumentasjon på skolen det gjør vi på nett på en side som heter Dokker.no og der skriver vi om hva vi driver med ute i bedrift og hvordan det går. dette gjør vi også viss vi jobber med noe spesielt på skolen. da skriver vi opp hva vi brukte og hvor mye matrial vi måtte bruke for å få det til. og hvordan vi gjorde det.

Slik ser teksten ut når den har gått gjennom retteprogram

Her har datamaskina automatisk rettet ord med rød krøllstrek under. Der det var grønne krøllstreker, har vi fått råd ved å hake av for «grammatikk». Fremdeles bør teksten finpusses før den er en ferdig presentasjonstekst, men den ser mye bedre ut.

PLANLEGGING

Blikk og Ventilasjon AS er en liten bedrift som driver med blikk og ventilasjon. har et lite verksted som ligger på Neptunvegen 5. og det er 7 stk. som jobber der tilsammen. Mange er ut å arbeider så er det bestandig 1 som er inne om det kommer kunder og om det er my som må gjøres. Jeg er både inne og ute å jobber.

Min rapport handler om litt om ting som jeg har vert med på og gjort.

GJENNOMFØRING TAKRENNER OG NEDLØP:

Jeg har vert med og gjort dette flere ganger og da er det litt forskjellig om hvordan de gjør det. Jeg har vert med og satt opp en krok først så dro vi kritt snor over så vi så hvor vi skulle feste kroken. Så skrudde vi de på med ca. 80 cm fra hverandre. Så la vi rennene oppi og festet de. Og smurte de så de bli tett.

Så har jeg og vert med på og satt opp en krok først og dradd kritt snor samme som først. så har vi hengt på kroken på renna mens den lå på baken, så løftet vi den opp og festet den på streken.

Så har jeg og hvert med og montert blikk som skal ligger like over renna så vannet rinner av. Det og blir smurt og spikret med spikker med stort hode.

DOKUMENTASJON:

vi gjør som oftest at vi tegner på ark på hvordan det skal se ut og målene på de forskjellige tingene. Så der står det også hvem som har bestilt det og hvor mye det skal være av det. Så vi vet hvor mye det blir. Og hvor vi skal sende regningen viss de ikke betaler tvert.

dokumentasjon på skolen det gjør vi på nett på en side som heter Dokker.no og der skriver vi om hva vi driver med ute i bedrift og hvordan det går. Dette gjør vi også viss vi jobber med noe spesielt på skolen. Da skriver vi opp hva vi brukte og hvor mye material vi måtte bruke for å få det til. Og hvordan vi gjorde det.

6 ARGUMENTASJON

KOMPETANSEMÅL:

Gjøre rede for argumentasjon i andres tekster og skrive egne argumenterende tekster.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Når vi skal skrive en argumenterende tekst, må vi kjenne formålet med teksten. Å skrive egne argumenterende tekster betyr å grunngi og forsvare synspunkter og meninger.

Elevene skal forstå og kunne gjøre rede for både åpen, saklig argumentasjon og skjult argumentasjon. De kan også bli bedt om å drøfte en problemstilling ved å finne argumenter både for og imot og til slutt komme med en konklusjon.

Skrijving av argumenterende tekster går igjen i kompetansemålene i flere fag. Det fins forskjellige normer for argumenterende skrijving i de ulike fagene, og elevene må få vite at en argumenterende naturfagtekst ikke nødvendigvis ser likedan ut som en argumenterende tekst i norskfaget. Det som er relevant for alle fag, er at tekstene skal ha et klart formål, god struktur og saklig argumentasjon.

Tekster til bruk i undervisninga kan en finne overalt. Elever kan bli bedt om å forklare argumentasjon i korte sakprosaetekster og i sammensatte tekster. Egne argumenterende tekster kan de skrive med utgangspunkt i påstander eller korte tekster fra aviser, tidsskrift og brosjyrer.

Noen oppgaver har instruksjonsverket «å overbevise». Det åpner for å bruke andre virkemidler enn den saklige argumentasjonen. En fortelling, en fabel eller et kåseri kan overbevise like godt som de saklige argumentene. Se eksempeltekster side 51 og 52.

WWW

Eksempel på argumenterende tekst i naturfag ligger på skrivesenteret.no

«Tekster til bruk i undervisninga kan en finne overalt»

Eksempel 1

TEKST: SMART med kredittkort

(Coop medlemsblad nummer 6 september/oktober 2013)

Bruker du betalingskortet fornuftig, er det mange fordeler og penger å spare! Som Coop-medlem kan du velge mellom to kort med ulike fordeler. Coop har allerede mange fornøyde kredittkortbrukere. De setter pris på at kortet er enkelt og trygt å bruke, og at man får god oversikt når alle kjøp samles på en faktura. Mange synes også det er praktisk med bare ett kort. Coops betalingskort er nemlig et kombinert medlems- og betalingskort. Og kjøpeutbyttet ditt blir registrert på alle kjøp.

Et kredittkort gjør at du har en økonomisk reserve. Det kan være godt å ha hvis du plutselig får uforutsette utgifter, eller hvis sofaen du drømmer om er på salg. Prisavslaget vil være mye større enn det du eventuelt betaler i renter. Coops kredittkort gir deg også bedre sikkerhet når du kjøper varer og tjenester i utlandet eller på Internett. Får du ikke varen du har kjøpt, eller leverandøren av tjenesten går konkurs, kan kortselskapet hjelpe deg å få refundert pengene.

Et kredittkort kan også være smart i forbindelse med reiser. Mange hoteller og leiebilselskaper tar et depositum ved bestilling. Betaler du med Coops kredittkort unngår du å binde opp penger på din private konto.

Kredittkort gir deg også økt sikkerhet i og med at kortselskapet kan fange opp unormal aktivitet på kortet ditt. Transaksjoner som ser mistenkelige ut, blir kontrollert. Hvis noe ikke stemmer, vil kortselskapet kontakte deg for å få bekreftet om transaksjonene er korrekte eller ikke.

OVERSIKTLIG FAKTURA

Coop tilbyr to forskjellige kredittkort; Coop MasterCard og Coop medlems- & Betalingskort. De fungerer i hovedsak likt. Når du bruker kortet belastes ikke bankkontoen, men du får tilsendt en oversiktlig faktura i etterkant hver måned. Betaler du denne innen forfall, koster det deg ingenting ekstra. Da er beløpet som et rentefritt lån å regne. Du kan også velge å betale deler av fakturaen med en gang, og utsette resten. Da betaler du rente på det beløpet du skylder.

Det er imidlertid noen forskjeller mellom Coop MasterCard og Coop medlems- & betalingskort. De har blant annet forskjellige fordeler. Vi har laget oversikt på neste side slik at du lettere kan velge det kortet som passer deg og dine behov.

FØRSKRIVING

Les teksten sammen med elevene, og se på hvordan argumentasjonen er oppbygd. Sett gjerne strek under den første linja i hvert avsnitt, og snakk om hvordan den fungerer.

TENKESKRIVING

Velg en av startsetningene under, og skriv i tre minutter:

Jeg synes det er lurt å ha et kredittkort, fordi...

Jeg synes det er dumt å ha et kredittkort, fordi...

SKRIVEOPPGAVE A

Forklar hva som er formålet med teksten fra medlemsbladet til Coop og gjør rede for de argumentene de bruker. Hva er din mening om bruk av kredittkort? Skriv 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE B

Skriv en tekst der du argumenterer på en saklig måte for at ungdommer ikke bør skaffe seg kredittkort. Skriv 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE C

Skriv en tekst der du drøfter positive og negative sider ved at ungdommer bruker kredittkort. Skriv 400 ord.

Eksempel 2

Nok e' nok! Kampanje mot mobbing

(Trønderavisas nettutgave 25.09.2013)

Trønder-Avisa tar initiativet til en underskriftsaksjon, og vi ber deg om å bidra med din underskrift.

OM NOK E' NOK

Vi har valgt å kalle aksjonen for «Nok e' nok!» og på denne siden finner du begrunnelsen for at du skal skrive under.

Bakgrunnen for dette er de mange sakene vi har hatt den siste tiden om ungdommer som blir utsatt for digital mobbing. Men vi ønsker ikke å si nei til sosiale medier. Vi ønsker sosiale medier som bidrar til vennskap og gode forbindelser mellom folk.

Har du tips til saker vi bør skrive om kan du skrive inn dette i kommentarfeltet under.

- Jeg har fått nok av sosiale medier som skaper utrygghet og dårlige oppvekstvilkår for barn og unge.
- Jeg har fått nok av digital mobbing
- Jeg vil bidra til at barn og unge skal få en trygg digital oppvekst.
- Jeg sier nei til sosiale medier som skaper mobbing gjennom anonym sjikane
- Jeg sier ja til sosiale medier som bidrar til forståelse, vennskap og gode forbindelser mellom folk
- Jeg sier ja til at foreldre og andre foresatte lærer seg bruk av sosiale medier og kan være gode rollemodeller for barn og unge

TENKESKRIVING

«Vi ønsker sosiale medier som bidrar til vennskap og gode forbindelser mellom folk», blir det sagt i begrunnelsen for denne kampanjen. Ta utgangspunkt i denne setningen og skriv i tre minutter. Velg mellom to startsetninger:

- *Jeg tror sosiale medier bidrar til vennskap og gode forbindelser mellom folk, fordi...*
- *Jeg tror ikke sosiale medier bidrar til vennskap og gode forbindelser mellom folk, fordi...*

SKRIVEOPPGAVE A

Skriv en tekst der du argumenterer for at foreldre må lære seg å bruke sosiale medier for å være gode rollemodeller for barna sine.

OPPGAVEKOMMENTAR

Formålet med teksten er at du skal bruke saklige og gode argumenter for å få fram et synspunkt. Teksten skal ha en ryddig struktur, med en innledning, god sammenheng mellom avsnittene i hoveddelen og en konklusjon i avslutninga.

SKRIVEOPPGAVE B

Skriv en tekst der du prøver å overbevise foreldre om at de må lære seg å bruke sosiale medier for å være gode rollemodeller for barna sine.

OPPGAVEKOMMENTAR

Formålet med teksten er at du skal overbevise leserne, men du kan selv velge hvordan du vil utforme teksten din. Du kan overbevise ved hjelp av saklig argumentasjon eller du kan skrive en kreativ tekst.

SKRIVEOPPGAVE C

Ta utgangspunkt i ett av de kulepunktene som begynner med «Jeg...» i tekstvedlegget på side 37. Bruk denne setningen som overskrift på en kampanjeplakat som har som formål å få slutt på digital mobbing blant elever på skolen din. Bruk ulike estetiske virkemidler for å fremheve budskapet i plakaten.

OPPGAVEKOMMENTAR

Formålet med den sammensatte teksten må komme tydelig fram. Det skal være sammenheng mellom verbalteksten og de ulike estetiske virkemidlene du tar i bruk.

Eksempel 2

Bør de unge bruke stemmeretten sin?

Min stemme 2013

Før stortingsvalget i 2013 var det kampanjer i gang for å få flere unge til å bruke stemmeretten sin.

EMNEHJELP

Samarbeid med
samfunnsfaglærer!

TENKESKRIVING

Velg en av startsetningene under, og skriv i tre minutter:

Jeg stemte ved det siste stortingsvalget fordi...

Jeg stemte ikke ved det siste stortingsvalget fordi...

Jeg skal stemme når jeg blir atten år gammel fordi...

Jeg bryr meg ikke om å stemme når jeg blir atten år gammel fordi...

SKRIVEOPPGAVE A

Skriv en tekst der du argumenterer for at alle ungdommer bør bruke stemmeretten sin. Skriv om lag 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE B

Skriv en tekst der du argumenterer for at det er bortkastet å stemme ved stortingsvalg. Skriv 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE C

Skriv en tekst der du argumenterer for at elever i videregående skole må få mer opplæring i politikk på skolen. Skriv 400 ord.

7 KREATIVE TEKSTER

KOMPETANSEMÅL:

Skrive kreative tekster med bruk av ulike språklige virkemidler.

HVA SKAL EENTLIG ELEVENE LÆRE?

Kreative tekster er ikke én teksttype, men et samlebegrep. Det kan innebære å fortelle og dikte, men det kan også bety å reflektere og prøve ut tanker i saktekster.

Elevene kan vise kreativitet i måten de bruker språket på, hvordan de strukturerer teksten, og i de perspektivene og innfallsvinklene de velger.

Elevene leser tekster i et bredt utvalg av skjønnlitterære tekster og sakprosa. Disse kan brukes som mønster og inspirasjon for å prøve ut egen kreativitet.

Eksempel 1

Skriv en kreativ tekst om kulturmøter og kulturkonflikter

«Jeg var et barn, det var krig», er tittelen på Edin Kadribegovics første bok. Den kom ut på Pax forlag i 2012. Dette er et utdrag fra prologen, der han skriver om oppveksten sin i Bosnia-Hercegovina, om flukten og om hvordan det var å komme til Norge. Les teksten sammen med elevene og bruke den som utgangspunkt for kreativ skriving.

En krig setter ufattelige spor etter seg. Og de varer i lang tid. Det er ikke bare det materielle som må bygges opp igjen, en langt mer komplisert jobb er å «reparere» ødelagt familier, forsøke å lege den mentale helsen til folk som har opplevd grusomheter, sørge for barn som har mistet foreldrene sine, vise omsorg og gi verdig hjelp til barn og voksne som har blitt invalide. Når jeg drar tilbake til Bosnia-Hercegovina, kjenner jeg hvordan den tunge sinnsstemningen hviler over byene og menneskene, men den er også til stede i oss, i flyktningene.

Helt siden jeg kom til Norge, har jeg spurt meg selv om hvem jeg er i dette landet. Når jeg leser aviser og ser den politiske debatten, tenker

ELEVEN SKAL KUNNE

...drøfte kulturmøter og kulturkonflikter med utgangspunkt i et utvalg samtidstekster (Hovedområde Språk, litteratur, kultur)

jeg at nordmenn ikke har klart å ta inn over seg at vi flyktninger, asylsøkere og innvandrere ikke er én gruppe mennesker som ligner hverandre. Jeg er klar over at norske medier har spilt en stor rolle i å skape bestemte forestillinger om hva vi er, at disse fasttømrede forestillingene jeg føler jeg blir rammet inn av, kanskje kommer fra folks oppfatning av de mange avisoverskriftene og nyhetssendingene. Bakgrunnsstoffet som danner disse oppfatningene, er mangelfull. Vi består av et mangfold av helt ulike mennesker med svært forskjellige historier. Og det er ikke slik at de fleste innvandrere har kommet hit for å utnytte det norske velferdssystemet uten selv å bidra med noe. Mange av oss har levd et godt liv i våre hjemland og blitt tvunget til å forlate det uten å vite hvordan forholdene i Norge var.

Min historie handler ikke om å være i krigen, men om å dra fra den, leve ved siden av den, og likevel alltid ha den med seg.

TENKESKRIVING

- Sett strek under en setning eller en del av en setning som gjør inntrykk på deg.
- Skriv i tre minutter: Denne setningen får meg til å tenke på...

SKRIVEOPPGAVE

Skriv en kreativ tekst med utgangspunkt i det forfatteren skriver om seg selv, om krigen og om det å være flyktning i Norge.

Skriv om lag 400 ord.

OPPGAVEKOMMENTAR

Du kan selv velge hvilken type tekst du vil skrive. Det kan for eksempel være:

- En tekst som forteller historien til denne flyktningen. Du kan selv velge hvilken synsvinkel du vil bruke.
- En tekst der du drøfter og reflekterer over kulturmøter, slik de kommer fram i tekstvedlegget.

Først og fremst skal du vise at du kan skrive kreativt med bevisst bruk av språklige virkemidler og spennende innfallsvinkler.

Eksempel 2

Skriv kreativ tekst om å miste all dømmekraft

Du vet aldri hva du sier ja til når du sier ja til å lange.
Ikke kjøp alkohol til mindreårige.

SKRIVEOPPGAVE

Skriv en kreativ tekst med utgangspunkt i kampanjeannonsen fra Vinmonopolet.
Skriv om lag 400 ord.

OPPGAVEKOMMENTAR

Du kan selv velge hvilken type tekst du vil skrive. Det kan for eksempel være:

- En tekst som forteller en historie knyttet til bildet. Du kan selv velge hvilken synsvinkel du vil bruke.
- En tekst der du drøfter og reflekterer over følgene av vennelanging. Først og fremst skal du vise at du kan skrive kreativt med bevisst bruk av språklige virkemidler og spennende innfallsvinkler.

Eksempelteksten på side 52 er en kreativ tekst.

Eksempel 2 – inspirert av Jon Fosse «Prosa frå ein oppvekst»

Skriv ei klassebok med kortprosatetekstar

Klassen har lese utdrag frå «Prosa frå ein oppvekst» av Jon Fosse. Deretter skriv dei sine egne kortprosatetekstar ut frå barndomsminne. Her er to eksempeltekstar.

CHAMPIONS LEAGUE FINALE 2006

Det var ein kveld i mai, at eg satt og såg på Champions League finale mellom dei to store laga Barcelona og Arsenal. Det var ei fantastisk kamp full av fart og spenning. Eg kan framleis hugse det som om det var i går da Jens Lehman for Arsenal felte Etoo frå Barcelona og blei utvist, men at dei likevel scora nokre minutt seinare. Men at i det 76.minuttet utlikna Barcelona med ei fantastisk scoring, og at berre nokre få minutt seinare scora dei igjen, og det med Belletti. Det var frå den dagen at dei blei eit stort førebilete for meg.

KISS

Eg kjenner at følelsane begynner å komme. Glede, spenning og utålmodighet. Alt på same tid. Eg ser meg rundt. Vi er perfekt plassert i forhold til scenen, tenkte eg. Stage Dolls har allereie varma opp, men det var ikkje det eg betalte for å sjå.

No ser eg han. Eric Singer går opp til trommesettet og begynner å hamre laus. Røyken står ut av dei massive røykkanonane. Da ser eg resten av bandet. Tommy Thayer, Paul Stanley og Gene Simmons kjem opp frå ein plattform bak trommesettet. Ein av mitt livs store draumar er no i oppfylling. Å sjå KISS opptre «live». Eg er heilt med på alt som skjer. Showet er fantastisk. Eg ser på venene mine og er i ekstase. Alle kan tekstane og syng med. Konserten held fram, og trykket aukar meir og meir. Dei godt og vel 10 000 publikumarane får høyre den eine kjente hit-låta etter den andre.

Konserten endar med «Rock & Roll All Nite», og konfetti sprutar utover oss. Halsen min begynner å bli sår, men det kjennes ut som alle bøkene mine forsvinn. Alle syng med, heilt til siste setning. Det føldest magisk.

Eg drar bort til gitteret etterpå for å sjå om eg finn eit plekter eller noko. Da ser eg det. Plekteret til bassisten ligg der under ein del konfetti, og eg prøver å få signalisert til vakta at eg vil ha det. Da kjem min reddande engel Ole Andreas til unnsetning og får tak i vakta, rett før damene som er på sida av meg, får tak i det. Det skal rammast inn, tenker eg. Og dette er det største minnet frå min barndom.

Eksempel 3

Kortnoveller

Elever kan skrive kortnoveller inspirert av Hemingway og Frode Grytten. Ernest Hemingways seksordsnovelle er kjent:

«For sale: Baby shoes. Never worn.»

Frode Gryttens twitter-noveller er på maks 140 tegn:

«Grunna for mykje underkjølt regn over ein lengre periode har norsk mann (57) no valt å avslutte sitt engasjement på denne kloden.»

«Dei ryddar i boda ein solrik søndag, ber alt ut på gata. – Kva er det vi har gjort med liva våre? Spør han (56). – Levd dei, svarer ho (55).»

Elevene kan få noen eksempler, og de kan få ei overskrift.

Bilbelte

Han (18) var død da de fant han, langt utpå jordet. Samme dag hadde hun (16) fått en melding fra han. Hun skulle aldri slette den.

Bulimi

Hun greide å få ned alt på tallerkenen. Etterpå, da hun gikk på klosettet og kastet opp, slo mor på radioen og begynte å nynne for seg selv.

Ansvar

Hun ble med han heim, sa ja og lot som om hun likte det. Dagen etterpå lånte hun penger til angrepiller.

Skam

Han fant en plass i den nye klassen, langt bak ved veggen. Alle visste at han hadde gjort det. Jenta var bare 10 år gammel da det skjedde.

8

DIGITALE KILDER OG OPPHAVSRETT

KOMPETANSEMÅL:

Innhente, vurdere og bruke fagstoff fra ulike digitale kilder i arbeidet med egne tekster, og følge regler for personvern og opphavsrett.

HVA SKAL EGENTLIG ELEVENE LÆRE?

Dette kompetansemålet beskriver ferdigheter som må integreres i arbeidet med alle de øvrige kompetansemålene i læreplanen. Å innhente, vurdere og bruke fagstoff fra ulike kilder er å gjøre informasjon til kunnskap. Elevene skal lære å finne relevant informasjon, vurdere den kritisk og deretter bruke og bearbeide denne informasjonen i egne skriftlige og muntlige presentasjoner. I denne prosessen kan ikke elevene klippe og lime helt fritt. De må lære regler for kildehenvisning og bruke disse reglene i eget arbeid. Regler for personvern og opphavsrett må de også lære. Lager elevene for eksempel en digital fortelling for en offentlig skole-blogg, må både bilder og lyd være rettighetsklarerte.

WWW

Se mer om digitale verktøy i skriveopplæringa på skrivesenteret.no

WWW

Hvordan viser jeg til kilder min i teksten? Se skrivesenteret.no

Eksempel

Klipp og lim - er det greit?

COPYRIGHT

CREATIVE
COMMONS

Disse to symbolene og begrepene vises for elevene enten på smartboard eller tavla.

TENKESKRIVING

Skriv i tre minutter: Hva assosierer du med de to begrepene og symbolene? Del tanker med sidemannen og oppsummer i klassen. Se filmen «Å dele det man skaper» (<http://fyr.ndla.no/node/347>)

SKRIVEOPPGAVE

Hva må jeg tenke på når jeg bruker andres eller mine egne åndsverk gjennom en offentlig kanal (avis, blogg, sosiale medier)?

Skriv en tekst der du reflekterer over dette spørsmålet. Skriv 300–400 ord.

9 EKSAMEN I NORSK SKRIFTLIG

Eksamen i norsk skriftlig på yrkesfag er lokalgitt, og dermed den enkelte skoleeierens ansvar. «Eksamenssettene» under har forslag til oppgaveformuleringer knyttet til kompetansemålene i faget. Oppgavene tar først og fremst utgangspunkt i hovedområdene «Skriftlig kommunikasjon» og «Språk, litteratur, kultur» på Vg2 YF, men kompetansemålene etter 10. trinn er også brukt.

Oppgavene oppgir formålet med teksten. Dette er i tråd med de nye sentralgitte eksamensoppgavene både etter 10. trinn og etter Vg3. Der formålet er å overbevise, åpner det for at eleven selv kan velge hvilke virkemidler som er mest hensiktsmessige i en gitt skrivesituasjon.

For enkelhets skyld er det bare ett tekstvedlegg i disse oppgavene. En kan bruke flere, og det går an å la elevene finne informasjon på Internett. Forventet lengde på svaret er oppgitt. En kan legge til andre rammer, som en fiktiv skrivesituasjon og mottaker.

Til noen av oppgavene er det eksempelsvar. De er skrevet av FYR-koordinatorer. Eksemplene kan brukes i klasserommet for å illustrere og diskutere hvordan oppgavesvar kan se ut, og for å illustrere forskjellen mellom for eksempel å argumentere, overbevise og drøfte.

TEMA - VENNELANGING

Tekstvedlegget til dette oppgavesettet er hentet fra Vinmonopolets kampanje mot vennelanging. Det fins flere forskjellige små brosjyrer om dette, med informativ tekst og gode bilder.

WWW

Annonser i
utskriftsvennlig
versjon ligger på
skrivesenteret.no

JONAS (22) ER EN LANGER

Å KJØPE ALKOHOL TIL
MINDREÅRIGE VENNER ER Å LANGE.

Langing er ulovlig og setter mindreårig ungdom i fare. To av tre ungdommer opplever ubehagelige situasjoner i forbindelse med alkohol. Hjelp oss i Vinmonopolet – si nei til å kjøpe alkohol til mindreårige venner eller søsken.

KORTSVAROPPGAVE

Svaret skal være på om lag 250 ord, og det skal være formet som en strukturert og sammenhengende tekst. Forklar formålet med denne annonsen, slik du oppfatter det. Forklar deretter på hvilken måte denne sammensatte teksten appellerer til mottakeren.

OPPGAVEKOMMENTAR

I svaret ditt skal du skrive om både bildet og teksten. Du skal svare på en presis måte og bruke fagspråk.

LANGSVAROPPGAVER

SKRIVEOPPGAVE A

Ta utgangspunkt i tekstvedlegget og skriv en tekst der du argumenterer for at ungdom ikke skal kjøpe alkohol til mindreårige.

OPPGAVERKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstvedlegget. Formålet med teksten din er at du skal bruke saklig argumentasjon for å påvirke den som leser. Det må være en tydelig struktur og sammenheng i teksten din. Skriv om lag 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE B

Skriv en tekst der du prøver å overbevise leserne om at det må bli strengere straffer for å selge alkohol til mindreårige.

OPPGAVERKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstvedlegget. Formålet med teksten er at du skal overbevise leseren. Du kan selv velge om du vil gjøre det gjennom saklig argumentasjon eller ved å skrive en kreativ tekst med andre språklige virkemidler. Skriv om lag 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE C

Ta utgangspunkt i tekstvedlegget, og finn mer informasjon på Internett. Skriv en sammensatt tekst der du informerer om hvilke følger det kan få for deg selv og andre hvis du kjøper alkohol til mindreårige.

OPPGAVERKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstvedlegget. Hvis du bruker informasjon fra Internett, må kildehenvisningene dine være korrekte. Formålet med teksten er at du skal informere leseren gjennom bruk av ord og illustrasjoner. Du kan selv velge hvordan du vil utforme teksten din. Det må være en tydelig sammenheng mellom ordene og de andre virkemidlene i teksten. Skriv om lag 400 ord.

SKRIVEOPPGAVE D

Ungdommer under 18 år kan få tak i alkoholholdige drikkevarer ved at andre, familie og venner, kjøper for dem. Ta utgangspunkt i tekstvedleggene og skriv en tekst der du drøfter forskjellige sider ved denne saken.

OPPGAVERKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstvedlegget. Formålet med teksten er at du skal belyse forskjellige sider ved det problemet som oppgaven tar utgangspunkt i, og du skal skrive din egen en konklusjon til slutt. Det må være en tydelig struktur

og sammenheng i teksten. Hvis du bruker informasjon fra Internett, må kildehenvisningene dine være korrekte. Skriv om lag 400 ord.

EKSEMPELSVAR

Kortsvaret, eksempel 1 (242 ord)

JONAS (22)

Annonsen «Jonas (22) er en langer» er en del av en kampanje Vinmonopolet har hatt for å hindre at mindreårige får tilgang på alkohol. Hensikten med denne annonsen er å gjøre folk, særlig unge voksne, klar over at de ikke må kjøpe alkohol til mindreårige.

Annonsen har svart bakgrunn. I nederste del av denne er det tre linjer med tekst og Vinmonopolets logo. Teksten appellerer til følelsene våre, ved at Vinmonopolet ber oss hjelpe dem, «Hjelp oss i Vinmonopolet..» Videre appellerer den til fornuften vår ved å minne oss om at langing er ulovlig, og det viser seg at to av tre unge opplever ubehageligheter når de har drukket. Det siste utsagnet får oss til å tro at dette er forskning.

Bildet over teksten er et halvnært bilde av en ung, pen mann i hvit t-skjorte. Bakgrunnen er lys grønn. På brystet er det satt inn en svart «plakat» med teksten «Jonas(22) er en langer». Å kjøpe alkohol til mindreårige venner, er å lange. Fotografiet av den vakre, unge mannen som er i ferd med å bli kriminell, appellerer til følelsene våre. Teksten i den svarte firkanten appellerer til fornuften vår, ved å minne oss om at langing faktisk er et lovbrudd.

I annonsen ser vi at Vinmonopolet ikke bare selger alkohol, de tar også et samfunnsansvar. Vi stoler på dem. Vinmonopolet er troverdig. Dermed kan en si at denne annonsen virker troverdig, og at den appellerer til både fornuft og følelser

Kortsvaret, eksempel 2 (263 ord)

Jonas

Vinmonopolet står bak en holdningskampanje som er rettet mot ungdom som har fylt 18 år. Det norske folk har merket denne kampanjen i form av bilder, plakater og annonser. Formålet med denne kampanjen er å endre holdninger og skape gode, lovlige atferdsmønstre rundt kjøp og salg av alkohol.

Annonsen med bildet av «Jonas» er en av flere lignende annonser. Gjennom tekst og bilde skal den sammensatte teksten gi informasjon, appellere til de unges fornuft og vise konsekvensen av ulovlig kjøp av alkohol.

Reklamen er satt sammen av et stort bilde, som har en svart ramme rundt seg, en plakat foran bildet, en liten tekst og Vinmonopolets logo.

Bildet er blikkfanget, og det viser en ung, sympatisk mann. Mottakeren får

vite at han heter Jonas og er 22 år. Dette fører til at leseren får et forhold til han, og de som har kjøpt alkohol til mindreårige søsken eller venner, kan identifisere seg med han. Han representerer en gruppe mennesker og skal appellere til dem. Bildet har grønn bakgrunn. Grønt er håpets farge, og den svarte kanten rundt det grønne blir en sterk kontrast, «en svart stripe i lakken». Framtiden til dem som gjør dette, blir mørkere. Dette understrekes av den svarte plakaten som registrerte kriminelle får. Jonas og plakaten blir satt opp mot hverandre. Jonas vil være snill, men stemples som kriminell.

Setningene er korte og presise og vil belyse konsekvensene av alkoholbruk blant mindreårige. De negativt ladde ordene ulovlig, langer, fare, ubehagelig og lignende er med på å understreke alvoret og ansvarliggjøre Jonas og de andre som kjøper alkohol til mindreårige.

Eksempelsvar oppgave A – å argumentere (434 ord)

Ha mot til å si nei!

I Norge må du være atten år for å kjøpe alkohol. Det viser seg likevel at det ikke er vanskelig å få tak i drikkevarer for yngre ungdommer, for det er alltid noen som kan handle for deg om du har penger. Vinmonopolet har satt i gang en kampanje for å få slutt på «vennelanging», og en av kampanjeannonsene har et stort bilde av «Jonas (22)». Han ser alminnelig, snill og grei ut, men han blir omtalt som en langer. Det er flere gode grunner til at du ikke bør gjøre det samme som «Jonas».

For det første har du ingen oversikt over hvilke konsekvenser det kan få hvis du kjøper alkohol til mindreårige. Selv om du ikke er tilstede selv, kan du bli medansvarlig for fyllekjøring og stygge bilulykker. Andre ting som skjer når ungdommer drikker og mister dømmekraften sin, er at noen blir med på «frivillig» seksuell aktivitet som de angrer på resten av livet, og både voldtekter og annen vold kan foregå på en fest der det drikkes mye alkohol. Vi vet også at ungdommer har blitt liggende i ei grøft og frosset i hjel eller gått seg utfor en bryggekant og druknet i fylla. Dette er også langeren sitt ansvar.

For det andre risikerer du å ødelegge framtida di selv når du gjør noe straffbart. Langing kan straffes med både bøter og fengsel. En «prikk på rullebladet» vil følge meg deg hele livet. Noen skoler forlanger rent rulleblad av alle som skal komme inn. For eksempel kan du ikke bli politi hvis du er blitt straffet for langing.

Dessuten kan det være en ganske streng straff i seg selv hvis du skal bli gående omkring med dårlig samvittighet resten av livet. Hvis venner eller søsken kjører seg i hjel eller blir utsatt for andre tragedier som ødelegger livene deres, vil du slite med dårlig samvittighet og skyldfølelse enten du blir tatt eller ikke.

Det kan være vanskelig å si nei hvis du blir bedt om å handle noe på polet for en som ikke er gammel nok til å kjøpe noe selv. «Alle andre» gjør det, kanskje, og du vil være grei. Det er ikke sikkert du tenker over det, en gang. Kanskje kjennes det flaut ut å være den som sier nei til en vennetjeneste. Da

må du tenke på at det er du som tar ansvar, og at du kan komme til å ødelegge livet både for deg selv og andre hvis du gir etter for presset. I det lange løp tjener du på å være modig nok til å si nei.

Eksempelsvar oppgave B – å overbevise (496 ord)

Du skal ikke tåle så inderlig vel, den alkoholen som ikke rammer deg selv!

Har du noen gang tenkt over at det er ulovlig å kjøpe alkohol til mindreårige? Den sekspakningen med øl du kjøper for kompisen din på 16, kan koste deg dyrt – du kan få bot på flere tusen kroner, og i verste fall fengsel på opptil seks måneder! Å lange alkohol til mindreårige er et brudd på norsk lov, men visste du at det også kan få konsekvenser for deg senere i livet? Du kan for eksempel risikere å aldri få reise til USA. Der er det slik at du må ha rent rulleblad for å komme inn landet. Hvis du har lyst til å bli politi eller pilot, vil den døra også være stengt – kun fordi du skulle være kul og tjene 50 kroner den fredagen. Dette er allikevel konsekvenser som kun rammer deg selv, og som du må stå til ansvar for. Men hva om du plutselig ble skyld i at andre fikk sin framtid ødelagt? Som langer har du også et ansvar for hvilke konsekvenser alkohol kan få for andre enn deg selv.

Hver helg leser vi i avisene om ungdom som har vært påvirket av alkohol hvor det har fått svært negative følger. Du skulle kanskje bare kjøpe en sekspakning med øl til nabogutten på fredag, men det endte med begravelse neste torsdag. Hadde du ikke kjøpt alkohol til den søte jenta på trinnet under deg, ville hun kanskje tatt følge med de andre jentene hjem. Da ville hun aldri haiket klokka tre om natta på en mørk landevei. Hun kom aldri hjem igjen. Alkohol gjør deg ikke bare blid og lett på tå, det kan også føre til at du mister dømmekraften og tar valg du ellers aldri ville tatt. Du er kanskje ikke ansvarlig for andre menneskers handlinger, men du er ansvarlig for at nettopp ungdommer som den søte jenta mister dømmekraften – ved at du er den som kjøpte alkohol til henne.

Det er lett å tenke at det ikke er så farlig å kjøpe alkohol til mindreårige, kanskje kan man da forhindre at de drikker farlig hjemmebrent eller får tak i det av noen andre uansett. Sannheten er faktisk heller at ungdom først drikker det du kjøper – i tillegg til alt de takker ja til senere på kvelden. Det er også en dårlig leveregel at fordi «alle andre gjør det», så kan du også gjøre det. Selv om mange sekstenåringer drikker og du stoler på den du kjøper til, er det fortsatt uansvarlig, risikabelt og ulovlig. Tenk om det var din datter eller lillesøster som ble langet til?

Selv om føler deg kul hos sekstenåringene når du kjøper, vil du neppe være det blant dine jevnaldrende. Det er ikke kult å være en forbryter. Å være over atten år innebærer et ansvar, både ovenfor deg selv og andre. Det innebærer å være voksen. Ta et voksent valg og si nei til langing av alkohol til mindreårige!

Eksempelsvar oppgave B – å overbevise (433 ord)

Kjære langar,

No er du vel kry? Du las i avisa at Per hadde stole naboen sin bil, krasja i eit tre og no ligg på sjukehuset med brot i ryggrada. Du kjenner deg vel ekstra stolt over at Miriam og Veronika fekk glasruta i fjeset og er skjemde for livet. Litt synd at dei var dei penaste jentene i byen. Hadde ikkje du forresten eit godt auge til Veronika? Du er vel spent på korleis ho ser ut no, kan eg tenkje meg. Men hugs, du må ikkje fortelje sanninga til nokon.

Du har pengar i lomma og spritlageret er tomt. Det er vel berre du som veit kvar promillen som vart målt i Per sitt blod, kjem frå. Hugs at pengar er eit mål på suksess.

Lurer på korleis det kjem til å gå med Miriam etter dette? Ho slit framleis med å takle det som hende sist gong ho var kunde hos deg. Omstenda rundt graviditeten er uklare, men eg har høyrte at det er tre potensielle fedrar, som alle er på di kundeliste. Om du veit kven det er, seier du vel ikkje noko til nokon?

Avslutningsfesten for tiande klasse i år kan vel kallast eit høgdepunkt i karrieren din. Festen starta med festpynta, flotte ungdommar i ryddig og elegant polonese. Mødrer og fedrar var stolte tilskodarar til at ungdommane fekk utdelt vitnemåla sine. Det som skjedde seinare, kan vel du ta æra for. Rasert skule, drukning, pumping, masseslagsmål og foreldre i oppløysing, det er noko å ha på CV-en sin. Trur du dine foreldre hadde sett føre seg at du skulle fått til noko slikt?

Har du møtt Tom i det siste? Du hugsar vel Tom? Han var ein god kunde av deg for eit par år sidan. Han likte best varer frå ditt sortiment, men på nachspiel fekk han smaken på Bønna sine jazzsigarettar. Eg møtte Tom i Oslo for nokre dagar sidan. Han sel =Oslo og bur på gata. Men det går fint, for han stel ikkje. Og det kan du vel like?

Kjære langar. Som eg har vist, er det å vere langar eit respektert og aktverdige yrke. Om du er heldig og ikkje vert teken av lovas lange arm, kan du halde fram med å forme unge menneskeskjebnar i mange, mange år. Er du uheldig og blir teken, skal du vite at det verste som kan skje deg, er seks månader i fengsel eller at du må betale nokre skarve tusenlappar frå overskotet ditt. Den risikoen betyr vel ikkje noko for ein samvitsfull og omtensksam fyr som deg? Lukke til vidare med velgjerningane dine!

Eksempelsvar oppgave D – å drøfte (489 ord)

Vennelanging

Alkohol blir tidlig en del av mange unges hverdag. De opplever at foreldre drikker vin til maten, eller de ser filmer der alkohol er et naturlig innslag når man skal ha det hyggelig. For mange norske tenåringer er det vanlig å gå på vennefester der det blir eksperimentert med alkohol, og selv om de er under 18 år, får de tak i det de vil ha gjennom andre. De som kjøper drikkevarer til tenåringene, er ofte venner og familie, og de færreste tenker over hvilke konsekvenser dette kan få.

I Vinmonopolets kampanje om Jonas på 22, står det at det å skaffe alkohol til de under 18, er det samme som å lange (Vennelanging, 23.10.2013). Langing er en forbrytelse, og det betyr at man kan få bot på flere tusen kroner og fengselsstraff inntil et halvt år. En dom kan føre til problemer med å få jobb og komme inn på studier.

Men langing er ikke bare en forbrytelse. De som langer, fremstår også som dårlige rollemodeller fordi de signaliserer at det er greit at mindreårige drikker. Det har blitt vanlig at foreldre drikker sammen med barna sine for å vise at alkohol er en naturlig del av hverdagen, men de tenker kanskje ikke over at ungdommer gjerne har et annet drikkemønster. Ungdommer eksperimenterer og tester ut grenser fordi de ikke har den tryggheten som foreldrene har.

Samtidig kan det at foreldre nekter å kjøpe alkohol til barna sine, føre til at de oppsøker personer som har tilgang til dårlige varer, som hjemmebrent eller narkotiske stoffer. Noen foreldre mener også at de får større oversikt over ungenes drikkevaner dersom de kjøper alkoholen til dem eller gir bort alkohol de allerede har hjemme (Østlandets blad, 29.04.2011).

Ubehagelige situasjoner kan skje som følge av alkohol, fordi yngre mennesker ikke har så mye erfaring med rus. I annonsen fra Vinmonopolet kommer det frem at to av tre ungdommer opplever ubehagelige situasjoner i forbindelse med alkoholbruk. Det kan være voldsepisoder, at man sier noe som man egentlig ikke mener, at man blir så full at man må sendes til sykehuset for å pumpes, eller at noen tar bilder som publiseres på nettet.

På den andre siden kan dårlige erfaringer i ung alder være en lærepenge, slik at ungdommene ikke gjør den samme feilen igjen. De kan huske å ta det mer med ro neste gang de drikker, eller velge å ikke drikke i det hele tatt. Prøving og feiling kan gi dem egne erfaringer, som fører til gode valg seinere.

Fordi alkohol er viktig i mange ungdomsmiljøer, spør tenåringer ofte om hjelp fra foreldre eller venner for å få tak i det de trenger. Men det som kan virke som en harmløs tjeneste i forbindelse med en «morsom» kveld, kan få store konsekvenser. Derfor er det viktig at man informerer om dette gjennom holdningskampanjer, som for eksempel annonsen til Vinmonopolet. Så tenk deg om før du går inn i Vinmonopolet for andre!

Kilder:

Alkoholloven: <http://www.lovdato.no/all/tl-19890602-027-012.html#8-8>

Vennelanging, 23.10.2013, <http://vennelanging.no/>

Østlandets blad, 29.04.2011, <http://www.oblad.no/>

oppegårdpolitiet-ikke-kjop-alkohol-til-mindrearige-1.6198588

TEMA - FRAFALL I VIDEREGÅENDE SKOLE

Dette «eksamenssettet» bruker Utdanningsdirektoratets statistikk, som viser hvilke valg elever på yrkesfag tar. Det fins som en trykt brosjyre, og en kan finne det på Utdanningsdirektoratets hjemmeside. I dette oppgavesettet er kompetansemålene som oppgavene bygger på, oppgitt under hver oppgave.

HVA VELGER ELEVENE PÅ YRKESFAG?

Her er to utdrag fra informasjonsbrosjyren.

Stadig flere velger studieforberedende framfor yrkesfaglige programområder

Omtrent halvparten av elevene som begynte i Vg1 høsten 2008 valgte yrkesfag. De siste årene har vi sett at stadig flere velger å begynne på studieforberedende utdanningsprogrammer framfor yrkesfaglige utdanningsprogrammer. I tillegg fullfører mange av dem som starter et yrkesfaglig studieprogram med studiekompetanse fremfor yrkeskompetanse. Dette resulterer i at det utdannes for få fagarbeidere fra hvert kull.

Den største gruppen er ungdommene uten sluttkompetanse

Mange av ungdommene ender som nevnt opp med studiekompetanse. Det er likevel enda flere som både er ute av videregående opplæring og står uten studiekompetanse. Fire år etter påbegynt Vg1 har nesten 40 prosent av ungdommene manglende sluttkompetanse samtidig som de ikke finnes i noe videregående opplæringsløp.

<http://www.udir.no/Tilstand/Analyser-og-statistikk/Statistikknotater/Hva-velger-elevene-pa-yrkesfag/>

SKRIVEOPPGAVE A

Ta utgangspunkt i tekstutdragene over og skriv en tekst der du argumenterer for at elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer bør ta fagbrev.

OPPGAVEKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstutdragene. Formålet med teksten er at du skal overbevise leseren gjennom saklig argumentasjon. Det må være en tydelig struktur og sammenheng i teksten din. Skriv om lag 400 ord.

- Gjøre rede for argumentasjon i andres tekster og skrive egne argumenterende tekster

Statistikknotat 01 2013 fra Utdanningsdirektoratet er en brosjyre som viser til en oppfølging av nesten 30 000 16-åringer som begynte på yrkesfaglige utdanningsprogrammer høsten 2008.

I brosjyren blir det pekt på at det utdannes for få fagarbeidere fra hvert kull, og at stadig færre velger yrkesfaglige utdanningsprogram.

SKRIVEOPPGAVE B

Skriv en tekst der du prøver å overbevise elever på yrkesfaglige programområder om at de bør fullføre yrkesfagutdanninga si og ta et fagbrev.

OPPGAVEKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har skjønnet innholdet i tekstvedleggene. Formålet med teksten er at du skal overbevise leseren. Du kan selv velge om du vil gjøre det gjennom saklig argumentasjon eller ved å skrive en kreativ tekst. Skriv om lag 400 ord.

- *Skrive kreative tekster med bruk av ulike språklige virkemidler*

SKRIVEOPPGAVE C

Ta utgangspunkt i tekstvedleggene og finn mer informasjon på Internett. Skriv en sammensatt tekst der du informerer om hvilke følger det kan få å stå uten sluttkompetanse etter videregående skole.

OPPGAVEKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i ett eller flere av tekstvedleggene. Hvis du bruker informasjon fra Internett, må kildehenvisningene dine være korrekte. Formålet med teksten er at du skal informere leseren gjennom bruk av ord, eventuelt også illustrasjoner. Du kan selv velge hvordan du vil utforme teksten din. Skriv om lag 400 ord.

- *Bruke ulike estetiske uttrykksformer i sammensatte tekster*
- *Innhente, vurdere og bruke fagstoff fra ulike digitale kilder i arbeidet med egne tekster, og følge regler for personvern og opphavsrett*
- *Skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium (etter 10.trinn)*

SKRIVEOPPGAVE D

Tekstutdragene over viser at stadig flere ungdommer velger studieforberedende utdanningsprogrammer. Skriv en tekst der du drøfter forskjellige sider ved denne utviklinga.

OPPGAVEKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstutdragene. Hvis du bruker informasjon fra Internett, må kildehenvisningene dine være korrekte. Formålet med teksten er at du skal skrive om forskjellige sider ved den spørsmålsstillinga oppgaven peker på. Skriv om lag 400 ord.

- *Innhente, vurdere og bruke fagstoff fra ulike digitale kilder i arbeidet med egne tekster, og følge regler for personvern og opphavsrett*
- *Skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium (etter 10.trinn)*

SKRIVEOPPGAVE E

Skriv en sammensatt tekst der du argumenterer for at flere elever på Vg2 bør ta fagutdanning, og der du bruker hensiktsmessige estetiske virkemidler. Teksten skal trykkes i ei kampanjeavis i fylket ditt. Kampanjen har som formål å få flere elever til å bli lærlinger og fullføre fagutdanning.

OPPGAVEKOMMENTAR

Svaret ditt må vise at du har tatt utgangspunkt i tekstutdragene. Hvis du bruker informasjon fra Internett, må kildehenvisningene dine være korrekte. Formålet med teksten er å påvirke leseren gjennom bruk av både ord og estetiske virkemidler.

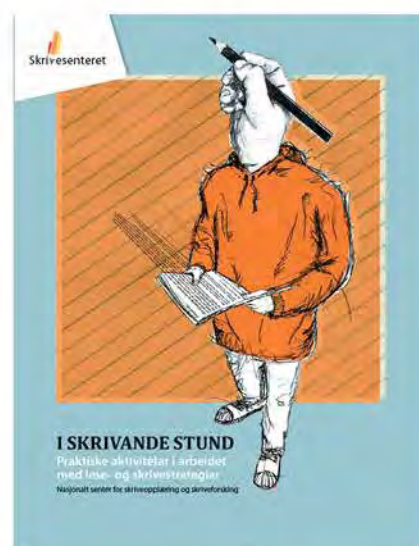
ANDRE RESSURSER

FRA SKRIVESENTERET

SKRIVING I FYR

– Ingrid Metliaas (2012)
Oppgavehefte laget til FYR-prosjektet.
(Fellesfag, Yrkesretting og Relevans
i yrkesfaglig studieretning.)

I SKRIVANDE STUND

– Tonje Smedbråten (2011)
Praktiske aktiviteter i arbeid
med lese- og skrivestrategier.
Heftet er laget til Ny GIV.

SKRIVESTIEN

er en nettbasert ressurs for
skolebasert kompetanseutvikling

PLAKATER

Alt på www.skrivesenteret.no

FYR Fellesfag, yrkesretting og relevans

TREFFSIKKER UNDERVISNING

Skriving i norskfaget på yrkesfaglige programområder

Dette heftet handler om kompetansemål og skriving. Et kompetansemål er som en buljongterning. Den er konsentrert og kraftig, men ikke mye å servere gjestene.

Likevel: kok opp, tilsett aktuelt lærestoff, fantasi og erfaring på en planmessig måte! Da kan kompetansemålene blomstre, og bli kraftfulle, motiverende og lærerike undervisningsopplegg. Det blir noe å bite i, glede seg over og vokse på.

Heftet presenterer opplegg knyttet til hvert av de åtte kompetansemålene under hovedområdet «Skriftlig kommunikasjon». Det gir forslag til konkrete oppgaver, og fremmer treffsikker måloppnåelse.

Treffsikker undervisning har også et eget kapittel om oppgaver i samband med lokalgitt eksamen i norsk skriftlig på yrkesfag.

SKRIVE - LÆRE - DELTA

 Skrivesenteret
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

Høgskolen i Sør-Trøndelag
7004 Trondheim
www.skrivesenteret.no

ISBN 978-82-93194-08-8 (trykt)
ISBN 978-82-93194-09-5 (pdf)